

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

28e jaargang nr. 3

15 mei 1999

INHOUD

- Daniël Van Ryssel:
Ik zou daar een boek kunnen over schrijven: De charmes van de
dagelijksheid. 118
- Cesar Snoeck:
Inventaire archéologique: Muziekinstrumenten van Georges en
Henri Willems. 134
- Pierre Kluyskens:
Adolphe Quetelet. Een Gentenaar van Europees formaat. 136
- André Coene:
De Plattegrond van Gent met peilen opgemaakt door den dienst van
de stadswerken. 1912. 147
- David Maes:
Het Gents Kerkepad (Vervolg).
Sint-Coletakerk.
Sint-Antonius-Abtkerk.
Sint-Theresia van Aviëllakerk.
Sint-Bernadettekerk. 152
- Luc Devriese:
Hondse toestanden in de Gentse gemeenteraad (1824-1899). 154
- Hugo Collumbien:
Gentse memoriedagen: 18-19 April. 159
- Eddy Levis:
't Gents spant de kruune!
Gentse verwensingen. 164
- Alfons van Werveke:
Oudheidkundige kroniek: De Koningskinderen. 171
- Documentatiecentrum: Werking 1998. 173
- Bibliografie. 177
- Vraag en Antwoord. 179
- Lezers schrijven ons. 180
- Het Chartreuzenklooster. 182
- Aanvullende ledenlijst. 183
- Dit bestaat niet meer. 184

IK ZOU DAAR EEN BOEK KUNNEN OVER SCHRIJVEN

Van 1976 tot op heden houd ik ononderbroken een dagboek bij: **De charmes van dagelijksheid**. In 1992 ben ik begonnen ook een vroegere levensfase in dagboekvorm te verwoorden. Dat moesten noodzakelijk de jaren vijftig zijn, omdat die zo bepalend zijn geweest voor mijn verdere leven.

Ik zou daar een boek kunnen over schrijven is de titel van mijn dagboek van de jaren vijftig. Het bevat enerzijds persoonlijke herinneringen, getuigenissen, belevenissen en ervaringen en is als zodanig de reconstructie van een levensfase in een literaire vorm; anderzijds tracht het een beeld op te hangen van wat er zich in de jaren 1950-1960 in de stad Gent zoal heeft afgespeeld. Vanuit dat gezichtspunt kan men dit dagboek als een historisch document beschouwen. (Voor de belangstellenden. De bronnen die ik heb gebruikt: persoonlijke herinneringen, herinneringen van moeder, familiefoto's, het dagblad De Gentenaar, Stadsarchief Gent, Amsab, Liberaal Archief, Christelijke Centrale der Textiel- en Kledingbewerkers van België, Christelijke Centrale der Metaalbewerkers van België, Archief Onderwijs stad Gent, de registers van de Bevolkingsdienst van de stad Gent, statistische jaarboeken, encyclopedieën, biografieën en historische werken.)

Ik zou daar een kunnen over schrijven bevat ruim 1.500 aantekeningen. **Ghendtsche Tydinghen** brengt in dit nummer en de volgende nummers een selectie.

Daniël VAN RYSSEL

zondag 1 januari 1950

Nieuwjaarsdag en zondag tegelijk. De jaren vijftig konden op geen mooiere dag een aanvang nemen.

1 januari 1950. Voor mij een bijna magische datum. Toen ik voor de kerstvakantie "1950" voor het eerst schreef, onderaan mijn nieuwjaarsbrief, voelde ik iets raars en leek het alsof ik onderweg was naar een wereld waarin alles anders zal worden. Ik heb mijn uiterste best gedaan om die 5 zo goed mogelijk te vormen. Een mooie 5.

1950. Ik heb daar al herhaaldelijk over nagedacht en ik kan er alle richtingen mee uit. Het is het einde van de eerste helft van de twintigste eeuw, maar tegelijk een nieuw tiental, dat we tien jaar lang zullen moeten schrijven en waar we tien jaar moeten mee leven. Voor mij is die 5 veeleer het begin van iets nieuws dan het einde van wat voorbij is.

De jaren veertig. Van zodra ik dat kon, heb ik op school en tot gisteren niets anders dan een 4 geschreven en van een 4 horen spreken. De jaren veertig. De

Daniël Van Ryssel op de houten brug tussen de Hagelandkaai en de Schoolkaai in 1947.

jaren die voorbij zijn. Ik ben geboren in 1940 te Evergem... de Tweede Wereldoorlog... vader die brood bakte en nadat hij voor de derde keer werd gesnapt naar Duitsland werd gestuurd tot het einde van de oorlog... moeder die er zich met arbeid in de fabriek, smokkelactiviteiten per fiets en het geld dat vader haar vanuit Duitsland toestuurde, zonder noemenswaardige problemen doorheen sloeg... ik, die grotendeels bij de grootmoeders in Sleidinge en Belzele werd grootgebracht en van zodra ik er de leeftijd voor had naar de kleuterklas bij de nonnen werd gestuurd, spelen met de jongens uit de buurt en in de tuin achter ons huis in de Schoonstraat, de smaak van aardbeien, kersen en kleine aardappelen die in het brandend loof werden gegoooid. Bij de bevrijding de voertuigen, de tanks en de soldaten in de straat, de geur van Engelse sigaretten in ons huis. De scheiding van mijn ouders de dag nadat vader uit Duitsland was teruggekeerd: een onuitwisbare scène met gescheld, geroep, slagen en bloed... waarna moeder wegvluchtte en mij in Evergem achterliet... wat ik haar mijn leven lang, eerst onbewust en daarna steeds bewuster altijd heb verweten. Het eerste studiejaar in de jongensschool te Evergem... de rest van de tijd leefde ik bij vreemden, omdat ik uitbesteed werd bij burens, oude mensen. In 1947 bij moeder in Gent komen wonen. Die mooie maar te korte tijd op de Schoolkaai. Marcel i.p.v. vader. Het tweede en een deel van het derde studiejaar in de lagere school Sint-Joris in de Keizer Karelstraat. Verhuisd naar Destelbergen en een jaar later teruggekeerd naar Gent. De stedelijke

lagere school Spanoghe in het begin van de Sint-Lievenspoortstraat, de vrienden en het volkse leven in die straat. Dat alles is nu voltooid verleden tijd of heeft aanzetten van lijnen die verder doorlopen naar de toekomst.

De jaren vijftig. Dat wat net begonnen is en wat nog komen moet. Het volgende hoofdstuk. Het vierde, het vijfde en het zesde studiejaar in Spanoghe. Dan naar de middelbare school. De plechtige communie... mogen roken... nooit meer een korte broek moeten dragen... vanaf 1956 en vooral vanaf 1958 naar de cinema, ook wanneer er "kinderen niet toegelaten" op het affiche staat... met een auto mogen rijden... me alle dagen moeten scheren... altijd een beetje geld op zak hebben om te kopen waar ik zin in heb. Binnen 10 jaar, in 1960, zal ik twintig jaar zijn. Vast werk, een lief... wie weet, misschien ben ik dan al getrouwd. Tien jaar... tien keer 365 dagen... 3.650 dagen... een hoofdstuk dat een eeuwigheid zal duren.

maandag 2 januari 1950

Woningen

Op de Schoolkaai hebben we na mijn aankomst aldaar helaas nog maar zes maanden gewoond. Helaas, omdat het de aangenaamste en gezelligste woning was die ik heb gekend. Behalve het café (trapjes op) hadden we op het gelijkvloers slechts een kleine vierkante en bijgevolg overvolle woonkamer en nog een kleine keuken, eigenlijk niet meer dan een overdekt gangetje, maar er hing sfeer in dat huis, het café draaide zeer goed dankzij de veekooplieden, en tussen moeder en Marcel was er nog geen vuiltje aan de lucht. Boven waren er niet alleen twee slaapkamers, maar stond er ook een volledig ingericht bureau. Uren heb ik er met één vinger op de Erica schrijfmachine van Marcel stapels gele blaadjes zitten vol tikken. Op de tweede verdieping woonde Jadwiga Stolovska, een Poolse vrouw die in 1905 te Mlawa, niet zo heel ver van Warschau, is geboren. Ze was weduwe want haar man was in 1945 in Duitsland omgekomen. In september 1945 is ze te Gent komen wonen. Ze had een bijna volwassen dochter Thérèse en nog twee kleine meisjes die Anna en Maria heten. Die mooie vrouw was bijzonder vriendelijk en ze droeg altijd een tulband. Een fotograaf uit de Begijnengracht kwam regelmatig bij haar op bezoek. In Polen was ze zelf ook lichttekenaarster geweest. Naast haar woonde Edward, een gescheiden elektricien, die toen als taxichauffeur werkte. Af en toe bracht hij zijn vriendin mee, een Française, die luidop lachte en kakelde, altijd zwaar geschminkt was en er heel uitdagend gekleed bij liep. Ik heb moeder eens tegen Angèle horen zeggen dat ze werkte in de buurt van het St.-Pieters-plein... een speciaal werk in een speciaal café... op haar rug en met haar benen wijd open. Toen ik op een marktdag 's middags van school thuiskwam zaten er behoorlijk veel luidruchtige vehandelaars in het café sigaren te roken

en druppels te drinken... en Edward zijn Française zat schaterend op een van die mannen zijn schoot met haar blouse wijd open, terwijl de veekoopman haar rok naar boven had geschoven en haar billen zat te strelen. Moeder zag dadelijk dat ik het tafereel gezien had en ik werd met aandrang naar de keuken gestuurd. De oude Kamiel van naast de deur, die precies 70 jaar oud was want hij heeft me eens verteld dat hij net zoals zijn vrouw geboren is in 1877, bracht me iedere dag naar school in de Keizer Karelstraat en hij kwam me 's middags en 's avonds ook halen. De Kazemattenstraat, de Veemarkt, de Gandastraat, de twee bruggen, het zwembad Van Eyck, de vrachtwagens van de brouwerij Meiresonne, de Gebroeders van Eyckstraat. Ik zou met mijn ogen toe gemakkelijk alleen naar school kunnen gaan. Kamiel en zijn vrouw bewoonden op de Schoolkaai naast ons café vooral het souterrain van hun woning en af en toe ging ik eens goedendag zeggen aan zijn vrouw Sophie, die met haar familienaam Bonnet heette, wat in het Vlaams "muts" betekent... Sophie Muts... een rare naam.

Maar Marcel zou en moest een garage hebben en moeder heeft zich na lang aandringen toch laten overhalen om het café te verlaten. De zoveelste stommeit in haar leven. Ze heeft het zich haar leven lang beklaagd.

In december 1947 zijn we verhuisd naar Destelbergen, Heirweg 25. Vooraan een sombere en schrale kruidenierswinkel van De Spar en een tweede uitstalraam met een rode motor van het merk Sarolea als blikvanger. Achter de keuken en het washok een garage en helemaal achteraan een groot stuk land helemaal vol met vooroorlogse autowrakken. Sommige van die grote, zwarte auto's waren zo mooi, met dikke kussens en gordijntjes voor de ramen, dat ik er gaarne ging in zitten. Mijn meest geliefde voertuig was een Packard, waarin een heerlijke geur van oude auto's hing en die achteraan uitklapbare tafeltjes had. Ik heb er uren zitten lezen, er met Willy in gespeeld en we hebben er stiekem onze eerste sigaret gerookt. Aanvankelijk kon ik iedere dag meerijden naar school met de auto van de vader van een buurjongen en klasgenoot... maar op een dag stond vader me aan de schoolpoort op te wachten om me mee te nemen naar Evergem en toen op hetzelfde ogenblik ook moeder en Marcel er aankwamen is het op straat tot een vechtpartij gekomen tussen vader en Marcel... dat was voor onze zeer katholieke buurman in Destelbergen onaanvaardbaar en schadelijk voor de reputatie van zijn familie en de school... en voortaan moest ik met de tram heen en terug. Moeder kwijnend en doodongelukkig op die godvergeten plek. Noch de winkel noch de garage een florierende zaak... en Marcel die met zijn goede vriend Hippoliet steeds vaker naar Gent begon te gaan en laat en dronken thuiskwam. Minder dan een jaar later werd de zaak opgedoekt en zijn we naar Gent teruggekeerd. De autowrakken en dus ook mijn mooie en geliefde Packard werden achtergelaten.

Ons huis, Sint-Lievenspoortstraat 214, is het hoekhuis van de Sint-Lievens-

poortstraat en de Sint-Lievensdoorgang. Je zou ook kunnen zeggen: het laatste huis van de eerste helft van de straat. De Krevelstraat en de Sint-Lievensdoorgang snijden de Sint-Lievenspoortstraat in twee... en die twee delen zijn in veel opzichten van elkaar zeer verschillend: in het eerste deel zijn er meer winkels en cafés, alhoewel er nu al veel minder zijn dan vroeger, ook veel meer beluiken, de bewoners staan een trapje lager dan die van de tweede helft. Toen we hier in november 1948 kwamen wonen, was het huis een café van de brouwerij Ultra, is het altijd een café geweest. (In 1869 verhuisde het echtpaar Désiré Vande Kerckhove-Sophie Hautekeet van een herberg in de Ommegangstraat naar de Sint-Lievensstraat 264, waar ze het café "Le cheval de bronze" openen. Hoogst waarschijnlijk was de naam ontleend aan de titel van de gelijknamige opera (1835) van de Franse componist Daniël François Auber, die in 1828 ook "La muette de Portici" had gecomponeerd. Désiré Vande Kerckhove overleed in 1881. In 1899 kreeg de weduwe Sophie Hautekeet de machtiging tot het bouwen van drie burgerhuizen op de hoek van de Sint-Lievensstraat en de Sint-Lievensdoorgang. Het hoekhuis werd een café en bij de inwijding en opening als nieuw huis op 7 mei 1901 kreeg het de naam "In het Nieuw Bronzen Paard". Sophie Hautekeet overleed in 1900. De eerste bewoners waren haar zoon Leonard, peperkoekbakker, en zijn echtgenote Emilie Mestdagh.) De hoekkamer op de eerste verdieping en de drie kamers op de tweede verdieping werden en worden nog steeds afzonderlijk verhuurd. Het huis heeft ook een poortgebouw, wat oorspronkelijk de toegang tot een beluik moet zijn geweest, en een garage in de Sint-Lievensdoorgang. Café en garage zijn met elkaar verbonden door een smalle niet overdekte gang.

Op de eerste verdieping betrekken wij twee kleine slaapkamers. De voorkamer, met uitzicht op de Sint-Lievenspoortstraat, is de slaapkamer van moeder en Marcel, de achterkamer, met uitzicht op de smalle gang naar de garage en hoge achtergevels, is mijn slaapkamer.

Slaapkamers zijn er enkel om te slapen. Ons dagelijks leven speelt zich af op het gelijkvloers. Het grootste gedeelte van het gelijkvloers wordt ingenomen door het café: een min of meer rechthoekige ruimte met afgeschuinde hoek. De ingang van het café, die niet alleen door de klanten maar door alle bewoners van het huis wordt gebruikt, bevindt zich op de afgeschuinde hoek. Er is nog een tweede deur, aan de kant van de Sint-Lievenspoortstraat, maar die is meestal gesloten. Het café heeft een toonbank en zes tafels. In de winter, en dan nog enkel op zaterdag en zondag, wordt die grote ruimte verwarmd door een hoge, ronde, zwarte kachel met een lange buis, die precies in het midden van het café staat. Vermits er zelden veel klanten komen en het bovendien altijd dezelfde zijn, zitten we daar in een kring rondom.

Achter het café ligt een kleine, vierkante kamer: keuken en woonkamer tegelijk. Toen we hier kwamen wonen lag die kamer er zo smerig bij, de kleuren van het behang onherkenbaar, de deuren in jaren niet meer afgewassen en voor

en naast de schouw een berg asse, een echt scharbieldenhuizeke, dat moeder zich afvroeg of hier mensen of beesten hadden gewoond.

vrijdag 13 januari 1950

Waarschijnlijk zijn er nu veel minder dan vroeger, maar toch is er nog een aantal bewoners van de straat met een bijnaam die iedereen kent.

Mie de Neuze: een vrouw met een grote neus.

Pier de Dief: de man kan je werkelijk alles bezorgen wat je nodig hebt. Vraag het aan Pier en morgen heb je het.

Tsjeef de Lattenkliever: een bouwvakker; hij klieft panlatten.

Mie de Loeze: een vrouwe met heel grote borsten.

De Spekke: een handelsreiziger in snoepgoed.

Schone Virginie: een mooie cafébazin; ze heeft een oog verloren toen een afgewezen minnaar haar met een bijl te lijf is gegaan.

Pier de Leugenaar: een dromer, een fantast; hij gelooft zijn eigen leugens; op een dag heeft hij eens het gefantaseerd verhaal verspreid dat er aan de Dampoort een zwaar verkeersongeval had plaatsgehad... en in de namiddag is hij met zijn fiets naar de Dampoort gereden om te zien waar het gebeurd was.

Den Pekschijter: de schoenmaker.

Den Tsoozijnk: het woord betekent "vlezig gedeelte van een middenrif"; de man werkt in het slachthuis.

De Waterpisser: het gezin is kinderloos gebleven.

De Puppe: eigenlijk heet ze Margriet; een verschrikkelijk magere vrouw. Ik heb Bakvis eens horen zeggen "dat ze te lelijk is om voor de duivel te dansen... en dat ze zich eens een paar schamfeleers of valse boezems in caoutchouc moet kopen, dan zullen de mensen tenminste zien dat ze geen man is".

Bakvis: eigenlijk heet hij Albert; zijn ouders hadden een goed draaiende vis-handel en verkochten ook gebakken vis, in zijn jeugd had hij een voornaam voorkomen; toen hij met Madeleine verkering had, werkte zij als dienstmeisje en kwam ze onder de indruk van haar verloofde die haar iedere week goed gekleed en met een sjees stond op te wachten. Achteraf is hij de grootste dronkaard en de meest bekende figuur van de straat geworden; omdat hij zijn erfenis helemaal heeft verdrongen en nooit werkt, leeft het gezin op de grens van de armoede.

Kleine Marcel: een dwergachtige figuur met een broos beendergestel; uitbater van een sigarettenwinkel; op zondag rijden zijn vrienden hem in een kinderwagen naar de Gantoise... en naar het schijnt drinkt hij graag trappistenbier; zijn vrienden rijden hem niet alleen naar de Gantoise, maar ook naar de meisjes aan 't Zuid; tijdens de oorlog was hij lid van de Witte Brigade en transporteerde hij

in zijn kinderwagen geheime documenten; hij heeft daar een decoratie voor moed voor gekregen.

Vuile Marie: de vrouw van een muzikant, die in een van de beluiken woont; zeker het smerigste vrouwmens van de straat; in haar huisje kun je je niet bewegen van de vuiligheid; ze haalt de afgekookte beenderen uit de vuilnisbakken om er nog eens soep van te koken.

Oscar Scharensliiep: scharenslijper; als hij op rond is draagt hij een lange blauwe schort; hij woont in de Ommegangstraat; hij heeft een mooie kar en een trekhond.

maandag 16 januari 1950

In de Sint-Lievenspoortstraat staan er 295 huizen en de straat telt 958 bewoners, waarvan 491 vrouwen en 467 mannen. Het is de dichtst bevolkte straat van de 4e wijk. Vroeger woonden er nog meer mensen omdat de straat toen langer was. Het laatste huis op de rechterkant van de straat was het toen bekende café "In het Land van Aalst"... ik heb daar nog een foto van gezien die dateerde uit de tijd dat de vrouwen nog allemaal lange rokken droegen en dat er met paard en kar werd gereden. Die vrouwen poseerden wel met een dozijn voor de deur op de hoek, een afgeschuinde hoek, net zoals ons café... boven de ramen aan de kant van de Keizersvest hing een luifel, op het raampje boven de deur stond in grote cijfers 412 en precies op de hoek hing er een gaslantaarn. In de 4e wijk wonen nu 12.953 mensen.

De 5 meest voorkomende beroepen in de straat zijn: 1. Winkelier(ster) en herbergier(ster) 165; 2. Fabriekwerk(st)er 84; 3. Arbeider 58; 4. Metaalarbeider 45; 5. Bediende 36. Er wonen in de straat ook 1 groothandelaar, 2 apothekers en 1 advocaat. In de eerste helft van de straat zijn er heel wat oude alleenstaandē mensen die leven van de Openbare Onderstand.

donderdag 26 januari 1950

De deurwaarder is bij Bakvis en Madeleine langs geweest en nagenoeg al hun bezittingen zijn in beslag genomen, opgeladen en meegenomen om vrijdag op de Korenmarkt openbaar verkocht te worden. Zelfs een pannetje waarin Madeleine rode kool had klaargemaakt voor haar oudste zoon als hij vanavond terugkomt van zijn werk! Ze hebben het uit haar handen gerukt en de inhoud op een stuk papier uitgegoten... en het pannetje moest mee. Als De Puppe dat aan moeder vertelt, rollen de tranen over haar wangen... "Toch wel verschrikkelijk en onmenselijk dat ze van arme mensen die bijna niets bezitten het eten op de grond gieten om hen hun laatste pannetje te kunnen afpakken!"

woensdag 8 februari 1950

Bakvis heeft ons verteld dat hij vanmiddag een kat heeft klaargemaakt. Neen, dank je, we hoeven echt niet opnieuw een portie.

Ik heb zelf één keer een stukje kat gegeten. Vorig jaar door Bakvis klaargemaakt... en ons met de verzekering dat het lekker zou smaken als een extra aanbeveling door Madeleine aangeboden. Moeder en Marcel hebben er een heel klein stukje van geproefd... ik ook... en ik was daar helemaal niet vies van, want dat smaakte net als konijn. Was het niet omdat we wisten dat het kat was en we bijgevolg al bij voorbaat de neus ophaalden en er afkerig tegenover stonden een huisdier op te eten, we hadden er waarschijnlijk volop van gegeten.

Bakvis heeft verteld dat er voor de oorlog en zeker ook tijdens de oorlog in de stad volop kat werd gegeten... en nog langer geleden liep er in de tijd rond carnaval geen kat vrij rond of ze werd gevangen, gedood, gestroopt en in de pot gestopt. En daar is niemand van doodgegaan! Integendeel, de mensen vonden dat smakelijk voedsel en hun buikje was gevuld.

Ik ben niet zo'n groot liefhebber van katten en mij kan het eerlijk gezegd niet schelen dat die beesten ook door mensen opgegeten worden. Een hond, dat is wat anders.

zondag 26 februari 1950

Hoe dat komt weet ik niet, maar de krant De Gentenaar wordt in de Sint-Lievenspoortstraat weinig gelezen. Wij zijn waarschijnlijk een van de weinigen. Ook niemand van de onderhuurders leest De Gentenaar. Er zijn in de straat veel meer lezers van Het Volk, Vooruit en De Rode Vaan. Ook nonkel Ferdinand leest De Rode Vaan, de krant van de communisten... en telkens wij er op bezoek gaan, zit ik er in te bladeren, want in een krant die je niet dagelijks in handen krijgt, staat er altijd wel iets anders dan in de vertrouwde krant.

mandag 13 maart 1950

Gisteren werd het kiezerscorps geraadpleegd om zich uit te spreken over de koningskwestie. "Zijt u de mening toegedaan dat koning Leopold III de uitoefening van zijn grondwettelijke machten zou hernemen?" Ja of Neen antwoorden.

In het arrondissement Gent-Eeklo hebben de mensen als volgt gestemd: Ja: 224.874. Neen: 93.632. Blanco of ongeldig: 9.792. Totaal: 328.298.

In heel Vlaanderen was het overwegend Ja (72% van de stemmen). Maar in

Brussel kwam men slechts tot 48% en in Wallonië zelfs tot niet meer dan 42% jastemmers. Een minderheid dus. In totaal geeft dat 57,7% Belgen die zich hebben uitgesproken voor een terugkeer van de koning.

Leopold III zal dus heel binnenkort naar België terugkeren. De CVP en De Gentenaar zijn daar opgewonden gelukkig mee, omdat "een aanzienlijke meerderheid, voortkomend uit alle partijen en uit alle streken van het land de wettige terugkeer van de vorst verlangt". Misschien begrijp ik het niet goed, maar voor mij lijkt dat ferm gelogen. In de helft van het land is er niet eens een meerderheid, en 57,7% is geen overtuigende of aanzienlijke meerderheid, doch slechts een krappe meerderheid.

Hoe dan ook: zwart heeft gewonnen. Maar de socialisten en de communisten zijn niet van plan het daarbij te laten. Als Leopold III terugkeert, zullen ze staken en de boel op stelten zetten tot hij aftreedt.

maandag 20 maart 1950

De stedelijke lagere jongensschool Spanoghe in de Sint-Lievenspoortstraat werd opgericht in 1880. De oprichting van de school is kunnen gebeuren door een schenking van mevrouw Euphrosine Spanoghe (Dendermonde 1818 - Mariakerke 1877) die in 1876 al haar bezittingen, ter waarde van 195.000 F, aan de stad heeft geschonken. Ze was de weduwe van Ferdinand Van Hoorebeke, grondeigenaar.

In de stadsschool Spanoghe zijn er acht studie jaren. Het eerste en het tweede studiejaar zit samen bij juffrouw Adolphe Bressous; de leerlingen van het derde en het vierde studiejaar zitten in één klas bij meester Karel Haerens; het vijfde en het zesde studiejaar wordt geleid door meester Edward Moulinas; voor het zevende en het achtste studiejaar zijn er twee onderwijzers: meester Albert Van de Winckel en meester Karel Dhondt, die tevens schoolhoofd is.

Alles samen zijn er 104 leerlingen. In 1900 waren er 350 leerlingen, maar na de Eerste Wereldoorlog is de schoolbevolking beginnen dalen en ieder jaar gaat ze verder achteruit.

De directeur Karel Dhondt lijkt sprekend op Charlie Chaplin: hij is niet heel groot; hij loopt altijd gekleed in een drieledig zwart pak; hij draagt een bolhoed en heel vaak loopt hij ook met een paraplu rond. Heel waarschijnlijk is hij een goed en zacht mens, al is hij op school vaak verplicht streng te zijn en zijn stem te verheffen.

Ik ben hier vorig jaar, halverwege het schooljaar, ingeschreven in het derde studiejaar. Niet dat er iets misliep in de katholieke school Sint-Joris in de Keizer Karelstraat, integendeel... maar Spanoghe is veel dichterbij huis... al de jongens van de straat gaan naar Spanoghe... en na aandringen, ook van Made-

leine en Clémentine, was moeder akkoord dat ik van school veranderde. Ik herinner me nog steeds de eerste namiddag dat ik daar in de klas kwam: het lokaal was kleiner en donkerder dan in Sint-Joris; ik had mijn schriften meegebracht, maar ik kreeg er meteen twee nieuwe en een ander leesboek dan het leesboek van Sint-Joris. 's Avonds heb ik alles mooi gekaft. Van onze naaste burens zit Roger, de jongste zoon van Bakvis, in het vijfde studiejaar: Christian, de zoon van Clémentine, die op de tweede verdieping woont, zit in het zevende studiejaar.

Dit schooljaar zit ik dus in het vierde studiejaar bij meester Haerens. Met 24 zijn we: 9 van het derde en 15 van het vierde. Ik hou niet zo van die meester: hij straalt niet de minste levenslust uit; met zijn onafscheidelijke grijze wollen sjaal rond de hals ziet hij er altijd ziekelijk en verkouden uit... en hij smeert een soort witte zalf onder zijn neus, waardoor ik eerder een afkeer voor hem voel.

Helemaal geen man om naar op te kijken. Op de koop toe had ik al dadelijk het gevoel dat hij me als een soort indringer beschouwde... dat zijn voorkeur uitging naar de jongen die in het eerste en het tweede studiejaar de eerste van de klas is geweest. Eén troost: volgend schooljaar zitten we bij meester Moulinas en dat is een heel ander man.

De leerlingen van de klas: een klein kopje, een lijfje en een grote staart. Er zitten hier zelfs enkele echte klokhoofden en ook iemand die stottert. Gezien mijn resultaten sta ik helemaal vooraan, vormen we met een drietal dat klein kopje. In de staart wriemelen er verschillende die nog steeds niet kunnen lezen, hoogstens met veel moeite de letters kunnen spellen.

Op de speelplaats is het net andersom: daar sta ik eerder aan de zijkant of achteraan. Ten eerste omdat het de grote jongens zijn die de baas zijn... maar ook in onze klas zijn er die veel meer macht en lef hebben dan ik.

Ze krijgen ook meer oorvegen en straf en slechte punten, maar dat kan hen niet schelen, hun vader en moeder blijkbaar ook niet. Als ik thuis zou komen met straf of slechte punten, krijg ik niet alleen een lap om de oren van moeder, maar moet ik de straf bovendien dubbel schrijven. Allemaal niet zo erg... maar ik hoef er de eerstkomende zondag niet op te rekenen dat ik naar de cinema mag gaan... en dat vind ik wel erg.

De leerlingen van Spanoghe komen bijna allemaal van de Sint-Lievenspoortstraat en de zijstraten, de Brusselsepoortstraat, de beluiken in de Lange Violettestraat en de Binnenweg in Ledeberg. De meeste dommeriken en stouteriken komen uit de cités... je kunt het ook aan hun kleren en aan hun vuile handen en knieën zien waar ze vandaan komen. Er lopen er hier verscheidene rond met kleren aan die al door hun broers zijn gedragen en in het vijfde studiejaar zit er een jongen die in de winter een gebreide onderbroek draagt, die aan zijn zuster heeft toebehoord. Bijna niemand draagt een onderbroek, maar zijn moeder zegt dat hij ze moet dragen omdat hij meer op de grond zit dan

rechtstaat en als het heel koud is, zou zijn kont wel eens kunnen bevriezen. Er is ook een jongen bij met een abnormaal groot en misvormd hoofd... als ze beginnen ruzie maken, schelden ze hem uit voor "Blutshoofd" of "Waterhoofd".

Ik leef met niemand op voet van vijandschap, maar een dikke vriend heb ik al evenmin. Ik moet trouwens niet proberen iemand van de klas uit te nodigen bij mij thuis te komen spelen. Moeder en Marcel zeggen dat het niet mag: "Die gasten hebben hier geen zaken. Dat ze in hun eigen huis of op straat spelen!"

- Ja... en waarom mag ik dan zo weinig op straat spelen?
- Je hebt daar niets verloren en je leert daar niets dat deugt.

donderdag 13 april 1950

In België zijn er 7,9 telefoontoestellen per 100 inwoners.

Ik heb het nagekeken in de telefoongids: in de Sint-Lievenspoortstraat zijn er 45 huizen met een telefoon. Vooral de cafés en de handelaars hebben er een. Wij ook. Het regeltje in de telefoongids luidt: "Sint-Lievenspoortstraat 214 Garage Antrou 318.46".

Ik vind het eigenaardig dat we niet als café vermeld staan en wel als garage, terwijl er helemaal geen garage is. En waarom wordt een café met een voor naam en een garage met een familienaam aangeduid? Zeker weer zo'n goede inval van Marcel die, toen we hier kwamen wonen, nog niet wist dat hij geen garagehouder maar taxichauffeur zou worden.

Ik hoop dat de mensen die de naam "Antrou" lezen dan niet net als ik soms aan de naam Van Hoe denken. Dat was een van de twee leiders van de bende Van Hoe-Verstuyft, die net na de Eerste Wereldoorlog Gent en omgeving onveilig maakte en op zijn rooftochten tien of elf moorden heeft gepleegd. Toen ik dat verhaal voor het eerst hoorde vertellen... en ik heb het ondertussen nog vaker gehoord... zat ik met open mond en ingehouden adem te luisteren. Ik kon me nauwelijks voorstellen dat zo'n roversbende dertig jaar geleden hier bij ons heeft bestaan. Ze reden 's nachts per fiets naar een bepaalde woning waar ze meenden dat er buit te halen was, braken er binnen, eisten het geld en als dat niet vlug genoeg gebeurde, vielen er doden. In het midden van de jaren twintig werden die mannen opgepakt, een ver familielid van moeder was er ook bij betrokken, en veroordeeld. Sommige van hen zouden nu nog in de gevangenis zitten.

Ik heb ook horen vertellen dat er nog vroeger veel van die bendes moeten hebben bestaan. Mast en Danneels waren twee Gentse dieven en roofmoorde-naars... en nadat ze die eindelijk gevangen hadden genomen, werden ze veroordeeld en op de Vrijdagmarkt levend verbrand... een van de twee wou zelfs,

Sint COLETA STRAAT.

10 O. L. V. Visitatie.	528 49
21 Schaut, M.	553 74
26 Verbeke, R.	347 72
48 De Baers, M.	551 77

Sint DENIJS LAAN.

— Café Lugano.	348 84
1 Van de Putte, A.	322 68
7 De Bouwens, H.	546 49
9 Garage Mecanolauto.	343 76
18 De Bock, F.I.	358 72
19 De Baets, A.	598 62
19 Hillaert, A.	582 68
28 Noppe, R.	322 38
24 de Ruick, M.	569 94
25 Bruijn, De Mulder.	526 39
29 Verdonck, J.	348 48
34 Cuvelier-Blyau, B.	515 40
35 Jacquet, J.	566 95
35 Smets, V. Ph.	581 64
35 Devresse, J.	507 69
45 Dauby, A.	349 67
46 Putman, Fr.	584 88
49 Vandewynckel, R.	589 52
50 Demullemester, R.	348 83
61 Steyaert, A.	598 40
62 Dumont, M.E.	312 77
72 Janssens de Vorebeke, M. F.	569 97

73 Billiet, A.	327 14
75 Van Hoek, J.	348 85
85 Café Man Bijou.	322 40
91 Coppens, J.	598 52
95 Café Les Alliés.	348 86
97 Café De Wachtzaal.	584 98
99 Hôtel Central.	594 70
103 Verniers, Cl.	541 66
104 Vandekerckhove, A.	540 02
105 Pofevijn, J.	351 68
106 Larus, J.	518 90
107 Baetslé, M.	500 60
111 Van Belle, Ch.	539 28
118 Vanquickenberghé, J.	589 63
119 Hôtel Ermitage.	545 96
144 Hebbelynck, P.	593 93
146 Van Laere, M.J.	348 52
150 Van den Weghe, E.	577 54
154 Terry, O.	348 50
191 Brador-Vleeswaren.	322 41
199 Van Grembergen.	531 15
201 Vandeputte, M.	537 91
223 Vincent, C.	312 84
228 De Coster, V.	500 19
247 Hulpia-Pennink.	506 11
250 Maison Govaert.	533 39
251 Vincent, Wue R.	588 59
257 Depaemelers, G.	362 26
258 Golinvaux, M.	537 17
266 Seifert, A.	592 51
285 De Landsheer, A.	569 98
289 De Groeve, Idesse.	549 11
307 Demare, J.	348 54
315 Verhaest, H.	348 55
335 Blaser, H.J.	348 56
337 Aubert, R.	348 72
347 Vanden Bogaerde, G.	569 99
391 Eennens, J.	569 90
391 Miedema, B.	521 57

Sint ELIGIUS STRAAT.
(Gentbrugge).

82 Verroken, D.	318 70
-----------------	--------

Sint ELISABETHPLEIN.

9 De Bondt, H.	341 28
16 Taelman, R.	573 78
16 Heyse, U.	588 24
19 Ceres, S. M.	534 16
22 Vanderabeele, G.	510 05
26 Druyter.	550 79

Sint JACOBSNIEUWSTR.

2 De Bruycker, M.	334 98
4 Vandaele, M.	541 72
5 Van Rontergem, E.-J.	501 95
6 Dubuyssere, G.	333 52
10 Van de Gejuchte, R.	335 01
11 Lahorte, O.	508 69
12 Lacomme.	317 58
18 De Somer, Y.	334 09
18 Van Heucke, A.	359 57
14 Hollemeersch, J.	317 59
15 Apoth. Hamens.	334 10
17 Oosterlinck, V.	515 51
19 Libert, Gebr.	512 31
20 Gilles-Fratin.	512 31
22 De Vleeschautwer.	541 73
25 Vazezele, M.	361 02
26 Marion.	541 74
27 Holderske, Gebr.	515 86
30 S. A. P. E. G.	334 11
31 Finjaer, W. Ev.	316 40
32 De Cuyper, J.	513 08
38 Merre, J.	334 12
34 Vermeulen, Br. & Zrs.	546 05
38 Van de Velde.	515 36
38 Devos, G.	503 15
39 Goetighebuwer, J.	541 75
41 Maly, Gh.	506 91
46 Delhaize, Le Lion.	580 17

Sint JAN-BAPTIST STRAAT.

11 Verschraegen, A.	591 11
---------------------	--------

Sint JANS DREEF.

3 De Wilde, Cl.	541 76
6 Waeri, R.	317 60
7 Boudier, L.	594 19
8 Haché, A.	515 19
18 Vander Stricht, E.	514 56
18 Vanderbeken.	541 77

Sint JANSVEST.

1 Schepens, W. A.	543 05
7 Verbeke & Van Daele.	312 33
7 Etabl. Manens.	518 79
11 Van Damme, R.	508 82
18 Universiteits Labo.	518 13
14 Devresse, A.	316 65
16 Van Bruens, Ant.	554 54
19 Ghekiere, A.	356 95
20 Vermardel gebroeders.	329 42
24 Café Club 21.	349 83
26 Hutsebaut, Y.	585 83

Sint JORISKAAL.

1 Café Belle Vue.	541 79
3 Syenave, A.	516 23
5 Fontaine, Y.	514 37
7 Selecta.	518 01
7 Van Risseghem.	596 37
9 Allenois, Ch.	546 01
9 Leen en Hypotheekkas.	361 33
9 Cuyppers, H.	522 28
10 Kielemos, Hubert.	334 13
11 Bond Kroost, Gezin.	511 19
18 Van Loo, G.	318 28
14 Delobelte, G.	358 29

Sint KATELIJN STRAAT.

6 Bussens, G.	326 40
11 Van Winckel.	513 47
18 Timmerman.	320 45
14 De Meyer, M.	502 90
18 Maertens, Ch.	584 64
20 Ghys, M.	578 35
21 Vanderleenden, A.	359 35
23 Raman, R.	561 90

Sint KRISTOFFEL STRAAT.

3 Stadsschool & Wagener.	546 70
5 De Smedt, J.	311 46
14 De Geest, Th.	541 93
20 De Munter-Lodrigo.	329 36

Sint KWINTENSBERG.

1 Café Au Vieux Congo.	316 94
16 Café Jean.	577 79
16 Maison Yvonne.	544 65
22 Thienpont-Galens.	312 39
24 Van Heeke, P.	544 60
28 Morel, M.	358 66
36 Vlietinck, L.	581 09
40 Zelfwass. Unica.	509 85
46 Warie, E.	332 85
47 De Stover.	351 22
52 Forestville.	331 54
55 Dryoel, L.	593 03
58 Van Cauwenberghé.	332 84
61 Decart, J.	359 89
65 Guliac, B.	330 44
65 Verstraete, M.	537 98
67 Parez, A.	544 71
71 Damman, E.	316 95
84 De Groot, G.	544 75
85 De Smet, L.	351 23
88 Pharm. Vandeveldé.	533 64
89 Baeke, R.	346 74

Sint LIEVENS DOORANG.

6 De Wael, C.	572 10
8 Bogart, M.	589 72

Sint LIEVENS LAAN.

— Malrait, E.	326 52
1 Hollemeersch.	339 92
4 Muijlaert, L.	320 82
10 De Jaeger, C.	509 65
17 De Fonseca, G.	354 74
18 Deval, M.	582 85
19 Vermieren.	311 93
20 Van Loo, F.	521 19
22 Nowé, A. A.	541 48
23 Stadsreininging.	504 23
24 Colson.	598 86
25 De Bruyne, J.	525 69
30 van Oye, P.	533 05
33 Hivernaux, M.	519 46
39 De May, A.	542 01
46 De Landsheer, G.	542 02
58 Café l'Amical.	540 76
55 F. N. Tax.	588 88
56 S.E.M.A.	572 68
66 Café Belle Vue.	339 95

Sint LIEVENSPOORTSTR.

1 Café De Ster.	332 11
5 Café Lido.	353 95
8 D'Heedene, S.	587 55
9 Café De NieuweWapens van Antwerpen.	589 74
12 Van Wijsberghe, M.	551 64

14 Pharmacie Rowan.	529 31
17 Wassalon Perfecta.	353 08
21 Dekesel, L.	589 75
21 Drukkerij Roggies.	583 90
23 Van Hove, P.	560 41
25 Mees, M.	358 56
30 De Warez, P.	587 51
36 De Rockers, A.	597 26
31 Versela, Fr.	551 65
32 Bailleul, G.	311 59
34 De Keyser, A.	551 04
48 Vermeeren, M.	339 65
60 Pesant, E.	597 81
63 Thienpont, H.	332 12
100 Stevens, G.	551 66
107 Van Rysselberghe, L.	560 51
113 Landuis, M.	580 11
121 De Tays, M.	339 66
127 Polst. De Blauwer.	572 36
130 Wittevrongel, Alf.	313 90
181 Fournures Guyssens.	359 86
137 Braquiné, P.	353 09
138 Zusters v. Liefde.	581 20
147 Loetens-Impens, L.	551 67
163 Wynackers, J.	319 81
165 Allart, A.	589 47
172 Van Hautem, F.	586 26
181 De Vos, A.	311 60
208 Goedertier.	311 61
214 Garage Antrou.	318 46
230 Rome, M.	589 73
235 Braucke, G.	550 22
240 Dieghant, V.	582 94
257 Coppens, A.	594 01
262 De Clercq, P.	353 11
270 D'Hondt-Lampo.	551 68
321 Vander Haegen, O.	538 79
390 De Smet.	321 67
312 Ribby.	338 52
588 Apoth. Vooruit.	583 39

Sint MAGHARIUS STRAAT.

1 Slagersvakschool.	550 64
4 Goeman, J. E.	355 56
18 Vermeulen, G.	529 54
17 Van Audenaerde, Ed.	337 12
23 Garage Lemaens, E.	356 53
24 Verbauwen, P.	334 34
30 Vander Linden, J.	585 05
44 Coppys, J.	358 40

Sint MARQRIET STRAAT.

1 Van Heesvelde, G.	581 37
3 De Smet-Noteboom.	578 42
6 Dhaens, K.	314 73
6 Grude, H.	333 93
10 Beenhouw. Blondia.	552 78
18 Kint, J.	512 12
20 Volkskliniek.	530 70
Id.	533 10
20 Bond Moyson.	544 47
23 Heughebaert, V. G.	585 06
34 Hassidonecx, E. & C.	537 87
36 N.I.R.	597 40
37 De Ruick, C.	333 94
37 Egels, L.	528 25
38 Vander Beken, C.	529 28
39 van Verdegem, G.	325 28
36 Bruylant, L.	325 27
48 Thieimans, L.	333 95

Sint MARTENS STRAAT.

10 Cardon, Mariette.	543 01
11 Van Heerswynghels, E.	533 93
15 Boucher de la Kethulle, Ch.	595 24
15 C.O.O. Steundienst.	537 34

Blz. uit de telefoongids van 1951.

toen hij al helemaal zwart gebrand was, van de brandstapel springen, maar men heeft hem met rieken weer in het vuur geduwd.

zaterdag 22 april 1950

Vandaag is in het Feestpaleis de vijfjaarlijkse tentoonstelling "Gentse Floraliën" geopend. In de krant besteedt men daar veel aandacht aan en velen spreken daarover als een van de grote gebeurtenissen in de stad en in het land. Men verwacht heel veel buitenlanders die speciaal naar Gent zullen komen om onze bloemen te bewonderen. De toegangsprijzen zijn wel niet van de poes: op de eerste dag 200 F en van 20 tot 22u. zelfs 250 F. Daarna betaal je iedere dag iets minder en op 1 mei, de laatste dag, kun je voor 20 F naar binnen.

Er is sprake van dat we op het einde van de week misschien een bezoek zullen brengen aan de Floraliën met de school... maar de meester heeft daar nog niets over gezegd.

Ja, ik zou dat wel eens willen zien... maar zo'n liefhebber van bloemen ben ik nu ook weer niet dat ik het jammer zou vinden als het bezoek niet doorgaat. Er zitten gasten in de klas die al gezegd hebben dat ze zeker niet meegaan: "Bloemen... wat is daar nu aan te zien!"

Moeder denkt er zelfs niet aan daarheen te gaan: "Dat is iets voor rijke mensen die zich iedere week een boeket bloemen kunnen permitteren. Ik ben content met mijn nagemaakte bloemen, ze hebben maar één keer geld gekost, ze verwelken niet en ik heb winter en zomer kleurtjes in huis."

donderdag 27 april 1950

Ik hoor bij de magersten van de klas. Dunne armpjes, dunne beentjes en mijn ribben zijn te tellen... werkelijk zo mager als een spiering. Ik weeg 28 kg. (Onlangs heb ik een statistiek gezien en ik ben absoluut niet abnormaal: een tienjarige is gemiddeld 1,30 m groot en weegt 28 à 30 kg.) Behalve de gebruikelijke kinderziektes en ieder jaar een verkoudheid ben ik wel nooit ziek en voel ik me ook nooit slapjes. En toch baart mijn magerheid moeder grote zorgen. (Jaren later heeft ze me verteld dat ze tot haar 16 à 17 jaar ook een spiering is geweest en niets lustte... en dan is dat plotseling omgeslagen en at ze alles wat op tafel kwam, ook het vet van coteletten.)

Sedert enige tijd is ze op een onfeilbaar middel overgeschakeld - Iemand die ik tot zijn laatste levensdag buikpijn toewens, heeft haar dat wondermiddel wijs-gemaakt - om daar iets aan te doen: iedere morgen een halve pekelharing. Meestal gruw ik ervan... maar ze blijft er op toezien dat ik hem opeet. Ik heb ook geen hulp aan Diane, want pekelharing lust ze niet. (Zes jaar heeft moeder

dat pekelharingdieet volgehouden, of liever, heeft zij mijn boterham klaargemaakt en heb ik hem moeten opeten... de laatste drie jaren bovendien niet alleen een halve pekelharing maar ook nog een laagje zwavel tegen de pukkels in mijn gezicht. Ik ben mager en gezond gebleven en onophoudelijk stond mijn gezicht opnieuw vol pikkels.) Zonde dat ik het zolang heb volgehouden.

zaterdag 29 april 1950

Vermits ik alle dagen boodschappen doe, ken ik de prijzen van de courante artikelen en ook nog veel andere prijzen uit het hoofd.

- groot brood	6,90 F	- krant	1,25 F
- klein brood	3,60 F	- postzegel (brief)	1,25 F
- een kadetje of pistolet	0,75 F	- toiletzeep	5,50 F
- een boterkoek	1,00 F	- Sunlight zeep (2 stuks)	8,00 F
- grote doos pilchards	12,00 F	- doos waspoeder Soleil	8,00 F
- kleine doos pilchards	7,00 F	- doos Vim	4,75 F
- 1 liter melk	6,25 F	- fles bleekwater	7,50 F
- 1/4 kg boerenboter	22,00 F	- doos poeders (12)	
- 1/4 kg Solo	6,00 F	Het Wit Kruis	16,50 F
- 1/4 kg koffie	17,50 F	- tramticket	2,50 F
- 100 gram gehakt	5,00 F	- 100 kg steenkool	122,40 F
- 1 kg aardappelen	1,75 F	- 100 kg stookhout (gekapt)	110,00 F
- één ei	2,00 F	- 100 kg stookhout (blokjes)	70,00 F
- sigaretten (pakje van 25)	10,00 F		

woensdag 10 mei 1950

Op het einde van de straat, in het appartementsgebouw naast café "In de Wapens van Antwerpen" woont Hippoliet, een van de goede vrienden van Marcel. Hij heeft ook een zoontje Gilbert, dat enkele jaren jonger is dan ik, en ik ben daar al eens blijven slapen.

Hippoliet heeft een kleine fox, Molly, en dat is het slimste hondje dat ik ken.

Op een keer is Hippoliet met de auto naar een garage in Wondelgem gereden... en daar is Molly weggelopen. Hippoliet heeft daar wel een uur staan fluiten en roepen, maar Molly is niet komen opdagen, zodat hij zonder hond is moeten terugkeren.

Geen problemen voor Molly: helemaal alleen heeft hij de weg van Wondelgem naar de Sint-Lievenspoortstraat, dwars door de stad, teruggevonden en enkele uren later stond hij thuis op de stoep.

Molly heeft wel vreemde manieren. Zo heeft hij eens tegen een man zijn been geplast en hij heeft daar uiteraard een schop en een hoop vloeken en vervensingen naar zijn kop voor gekregen. Maar het eigenaardigst is wel zijn manier van kaka te doen: hij gaat achterwaarts tegen een muur staan, klimt met zijn achterpoten een beetje in de hoogte, en pats, wat hij kwijt wil, hangt tegen de muur of valt op de grond. Als je door de Sint-Lievenspoortstraat loopt, kun je aan de muren zien waar Molly gepasseerd is.

Eigenaardige hond, die fox van Hippoliet. Zijn baas zie ik slechts af en toe. Molly ontmoet ik alle dagen in de straat.

donderdag 18 mei 1950

Vandaag hebben we met de klas een bezoek gebracht aan de Sint-Baafsabdij. Toen we in 1947 op de Schoolkaai woonden, passeerde ik hier vier keer per dag om naar school te gaan in de Keizer Karelstraat. Meneer Kamiel, onze oude buurman bracht me en kwam me halen. Eén keer per week, op de marktdag, was het hier geweldig druk en stonden al de straten vol vrachtwagens van de veekooplieden. Met hun kiel en hun laarzen aan en hun stok in de hand liepen ze door de straten. Ik heb er eens enkele achter een stier zien lopen die zich had losgetrokken... maar meneer Kamiel zei dat we ons uit de voeten moesten maken want een losgebroken stier is levensgevaarlijk. Er is ook eens een stier in het water gesprongen. Op sommige plaatsen in de Kazemattenstraat en naast de abdij stonk het naar rotte koeienvellen. Ik kende de weg van school naar huis op mijn duimpje. Neen, in dat oude gebouw, de Sint-Baafsabdij, of was het een kasteel van de Spanjaarden, ben ik nooit binnen gegaan.

Zeer veel is daar trouwens niet te zien. Allemaal oude, kapotte muren... een lange, donkere, bijna lege zaal die vroeger als refter heeft gediend en waarin een griezelig grote Christus aan de muur hangt... grafstenen... een afgesloten waterput... een gang met zuiltjes tussen de vensters... een binnentuintje waar vroeger monniken werden begraven... een paar van die graven hebben ze open gemaakt... maar er ligt niemand meer in.

De meester heeft ons verteld dat hier vroeger, meer dan duizend jaar geleden, monniken hebben gewoond en dat de abdij een keer verwoest is geworden door de Noormannen. Maar later zijn de monniken teruggekeerd en ze hebben de abdij heropgebouwd. Vroeger stond hier ook een enorme kerk, maar die is verdwenen. Er is nog een klein stukje buitenmuur van te zien, waarschijnlijk zitten er nog funderingen onder het slachthuis. Vijfhonderd jaar geleden zijn de monniken hier definitief weggegaan en zijn hier Spaanse soldaten komen wonen die van de abdij een fort hebben gemaakt. We vinden het spijtig dat die ook weg zijn... anders stonden hier misschien tanks en kanonnen en dat zou veel

plezanter zijn dan die oude stenen. Nu staat hier helemaal niets en er woont ook niemand. Wie zou hier trouwens willen wonen... behalve in der refter heb je nergens meer een dak boven je hoofd.

donderdag 23 mei 1950

Ik weet het nog niet wat ik later zou willen worden. Vele jaren stond er in grote letters boven de ingang van de school "Voorbereidende afdeling der Nijverheidsschool"... een voorbereiding dus om later electricien of loodgieter of lasser of iets in die aard te worden. Sommigen zijn inderdaad van plan later zo'n beroep te leren en uit te oefenen, maar er zijn er ook die zo vlug mogelijk willen of moeten gaan werken naar de fabriek. Net zoals hun vader en hun moeder, net zoals hun oudere broers en zussen. Thuis is er geen sprake van dat ik loodgieter moet worden of naar de fabriek moet gaan werken.

Ik zou gaarne iets doen waar veel boeken aan te pas komen. In een bibliotheek werken bijvoorbeeld. Alle dagen omringd zijn door boeken en kunnen kiezen wat je wilt lezen... dat lijkt me de hoogste trap van geluk te zijn. Er zijn er nog in de klas en op school die lezen en verscheidene gaan net als ik regelmatig naar de bibliotheek, maar niemand is zo verslingerd op boeken als ik.

Ik draag altijd veel zorg voor boeken. Ik vind het verschrikkelijk en het doet

Stadsschool Spanoghe, St.-Lievenspoortstraat 6.

me soms pijn als ik zie hoe sommigen boeken als voden behandelen. Heilig-schennis! Er zitten trouwens verschillende dommeriken in de klas die niet of amper kunnen lezen en die bijgevolg ook niet de waarde kennen van een boek. Ze weten natuurlijk ook niet hoelang je wel moet sparen om een mooi boek te kunnen kopen.

Over het algemeen zijn de mannen van de Sint-Lievenspoortstraat niet erg leergierig en niemand gaat gaarne naar school. Er zijn er zelfs die regelmatig naar school komen zonder hun les te leren of hun huiswerk te maken. Ik vraag me af hoe ze dat durven. Ik begrijp niet dat ze dat mogen van thuis. Tja, hun ouders trekken zich daar gewoon niets van aan.

Ik heb wel al eens slechte punten en straf gekregen voor gedrag (niet dikwijls), maar nog nooit omdat ik mijn les niet had geleerd of mijn huiswerk niet had gemaakt. Met minder dan 9 op 10 zou ik trouwens niet naar huis moeten komen. Een straf op school betekent automatisch dat ik ze thuis twee keer moet schrijven... en de cinema mag ik die week wel vergeten. Voor het minste dat ik thuis verkeerd doe, moet ik trouwens ook straf schrijven voor moeder of voor Marcel. Het vast tarief is vier bladzijden.

Allemaal niet zo erg. Schrijven is bijna zo leuk als lezen. Ja, misschien word ik later wel iemand die niet alleen met boeken omga maar ook veel moet schrijven. Een papierlikker.

Daniël VAN RYSSEL
(t vervolgt)

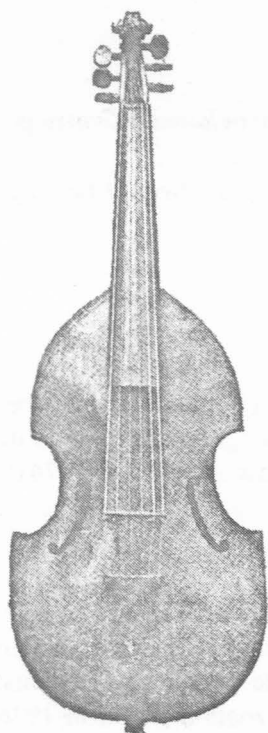
INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 17

Op 1 mei 1897 stelde Cesar Snoeck in de rubriek "Muziekinstrumenten - Collectie Snoeck - XVIIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Muziekinstrumenten van Georges en Henri Willems

Een kunstnijverheid die vandaag verdwenen is, het vervaardigen van snaarinstrumenten, werd destijds met succes beoefend in het Vlaanderen van de XVIIe eeuw.

In de steden Antwerpen, Brussel, Gent en elders waren er bevoegde vertegenwoordigers, waarvan de producten die vandaag nog gezocht worden, de stempel dragen van een gezamenlijke origine, van een school met onderscheiden kenmerken die toelaten, zoals voor de schilderkunst, haar aan te duiden met de naam *Vlaamse school*.

Deze school werd in Gent vertegenwoordigd door leden van een familie met de naam Willems. Door een soort traditie hadden zij de specialiteit verbonden te zijn aan de St-Baafskathedraal, als voorzangers of instrumentalisten. Verschillende onder hen hebben het beroep van vioolbouwer uitgeoefend en hebben werken nagelaten die de aandacht verdienen.

Benevens de instrumenten waar Georges Willems en Henri Willems de Oude (wij duiden ze aldus aan om hen te onderscheiden van een homoniem uit de XVIIIe eeuw) hun persoonlijke stempel op gedrukt hebben, is er in onze collectie een grote altviool die moet toegeschreven worden aan een Willems die gewerkt heeft vanaf de eerste jaren van de XVIIe eeuw. De maker van dit instrument had nog niet, zoals zijn opvolgers, de invloed ondergaan van de Italiaanse factuur. Het einde van de hals is een leeuwenkop die gesculpteerd werd volgens de Vlaamse interpretatie en die wij terugvinden bij enkele instrumenten van zijn opvolgers.

Georges of Jooris Willems heeft violen en alten gebouwd naar het licht gewijzigd model van de oude Amati's. De vernis is lichtgeel, het hout wel gekozen en de vorm

sierlijk. Wij bezitten van hem een kleine gambaviool met zes snaren, delicaat gebouwd en van een gracieus model. De afbeelding ervan ziet u hierboven.

De instrumenten die wij gezien hebben van Georges dragen data begrepen tussen 1642 en 1659.

Volgens gekende documenten loopt de activiteitsperiode van Henri de Oude van 1651 tot 1698. Bij de instrumenten die door hem gebouwd werden moet een altviool van groot model vernoemd worden die toebehoort heeft aan kannik Stauthamer van Gent, en die, behalve de vernis, de vergelijking kan doorstaan met een Italiaans instrument.

Vermelden wij van hem nog een *basso* of grote cello, spijtig genoeg verknoeid door grove en onaangepaste restauraties en een hierboven afgebeelde pochette met vijfhoekige rug.

ADOLPHE QUETELET

Op 17 februari was het precies 125 jaar geleden dat de befaamde Gentse geleerde Adolphe Quetelet overleed.

Bij het belichten van deze figuur volgen wij onze goede gids Pierre Kluyskens en publiceren hier wat hij 25 jaar geleden schreef.

EEN GENTENAAR VAN EUROPEES FORMAAT

Men zal in de officiële middens nooit kunnen en nog veel minder durven beweren dat de stad Gent zich diep in de schulden heeft gestoken of zelfs de spaarcenten van de belastingsplichtige heeft moeten aanspreken om in 1974 de honderdste verjaring van het overlijden van een van haar roemrijke zonen te herdenken.

De Gentenaren die het in de afgelopen twee eeuwen tot het Europees en zelfs wat verder, tot het wereldniveau van de vermaardheid hebben geschopt, lopen of liepen nogal dunnetjes rond in de bonte arena van de Gentse geschiedenis. Men had dan ook een extra-inspanning mogen doen zoals men het in 1946 deed om de bevolking er nog eens aan te herinneren dat de grote geleerde Quetelet die in 1874 in de hoofdstad overleed, op 22 februari 1796 in een huis van de Koornmarkt te Gent voor het eerst kennis maakte met de grauwe Vlaamse hemel, er m.a.w. werd geboren. Zonder het stijf, vormelijk of honderd t.h. academisch te moeten doen, had men niettemin met een zekere luister, met het neerleggen van een paar geurende herfstrozen aan de gedenkplaat Quetelet, met een plechtige zitting op het stadhuis waarna de burgemeester of een welbespraakte schepen ook een vertegenwoordiger van de Universiteit aan het woord zou gekomen zijn, de nobele figuur van de voorvechter en wetenschapsman Quetelet kunnen herdenken.

Het had al bijeen niet veel meer gekost dan de zoveelste ontvangst ten stadhuijze van een teerlingbakmaatschappij en het had het imago van onze wethouders in elk geval een aardig laagje cultureel vernis bijgebracht.

Men had ook kunnen aandringen op de uitgifte van een postzegel Quetelet nu men zich in de Regie, waar men zegels aan de lopende band uitgeeft, toch in het haar moet krabben om een of ander bekend en verdienstelijk personage in beeltenis te brengen.

Ook het inrichten van een briljante tentoonstelling Quetelet had men in overweging kunnen nemen, doch zover is het in het Gentse niet gekomen. Andere hebben Gent de herdenking uit de handen genomen. In Louvain-la-Neuve grepen plechtigheden plaats en de U.C.L. heeft een leerstoel Quetelet gesticht. De

televisie heeft aan hem een maand geleden een speciale uitzending gewijd en de Koninklijke Bibliotheek richt van 31 oktober tot 14 december een retrospectieve in om persoon en persoonlijkheid van de geleerde te belichten.

Gent had het allemaal moeten inrichten, het initiatief nemen voor een groots ensemble manifestaties. Quetelet herdenken als een van de mooiste wetenschappelijke figuren uit onze lokale geschiedenis. Het mocht niet gebeuren en wij kunnen enkel betreuren dat Gent zich de kans liet ontglippen een fantastisch figuur als Quetelet, 100 jaar na zijn afsterven, op het podium van de geschiedenis te brengen met een reeks spectaculaire manifestaties.

Lambert-Adolphe-Jacques Quetelet: sterrenkundige, meetkundige, natuurkundige, statisticus, schrijver en... dichter, een man van de wetenschap, een denker, een op menselijk vlak uitzonderlijk begaafde geleerde.

Zulke mensen worden niet elke dag geboren, zulke mensen kunnen zich niet immer door hun kennis en wetenschap opdringen. Quetelet vermocht het te doen. In een jeugdportret zien wij hem afgebeeld vol ambitie, de blik even schrander, even zelfzeker, even strak naar een nieuwe toekomst gericht als deze van een Lieven Bauwens.

In een portret uit zijn laatste levensjaren, een litho, zien wij hem integendeel uitgebeeld als de stoïcijnse denker, als de geleerde, zeer eigentijds van allure en expressie, sereen, ascetisch en met een zekere weemoed in de verstandige ogen; hij heeft een kop, een uitdrukking, een voorkomen als deze van een president van de Verenigde Staten, halfweg tussen Abraham Lincoln en George Washington: geen greintje aarzeling, geen compromis of toegeving in die ogen, enkel de vastberaden wil, een onwankelbaar ideaal, in elk geval het type van een mooi en edel figuur.

23 februari 1796: een koude triestige winterdag zoals alle dagen het in de Gentse stede zijn sedert de Franse bezetting.

De ellende is algemeen, de werkloosheid onrustwekkend, de inflatie enorm groot. De overheden strooien de bevolking zand in de ogen, richten feestelijkheden in, laten Vrijheidsbomen planten, herdenken de terechtstelling van Lodewijk XVI, laten hun sympathisanten en trawanten op de Kouter de eed van haat aan het Koninkdom en van eeuwige trouw aan de Republiek afleggen. Opeisingen, conscriptie, aanhoudingen zijn schering en inslag. De bevolking leeft in een bestendig klimaat van terreur.

Het is koud op deze 22 februari 1796, wanneer een handvol kunstliefhebbers die hun laatste spaarcenten bijeen hebben gegrabbeld zich naar de veiling Van Reysschoot begeven, een veiling die in betere dagen honderden verzamelaars had gelokt, want Pieter Norbert, een jaar tevoren, op 12 februari 1795 overleden, is de meest briljante vertegenwoordiger van de kunstenaarsfamilie Van Reysschoot geweest, en hij heeft een prachtige verzameling nagelaten: schil-

derijen, tekeningen, gravures, doch wie gaat er nog enige interesse voor over hebben wanneer iedereen steen en been klaagt en de politieke horizon er zo grijs uitziet als een versleten schaliedak. "Cette vente, schrijft Prosper Claeys in zijn *Mémorial, à raison des événements politiques, se fait dans les conditions les plus défavorables. Trente-huite pièces d'Albert Durer et de Luc De Leyden sont vendues pour quatre escalins*", d.i. ongeveer 200 fr. van onze munt. "Des paquets de huit à trente dessins de Van Reysschoot se vendent de cinq escalins à une livre de gros"!

Het is de meest catastrofale kunstveiling ooit te Gent gehouden. En het is precies op die rampzalige dag dat Mevrouw Quetelet op de bovenverdieping van een huis op de Koornmarkt een kind ter wereld brengt dat een geestelijke, intellectuele en wetenschappelijke "rijkdom" zou worden.

Het geboortehuis van Adolf Quetelet is, komende van Klein Turkije, het huis naast de P.S., dus het voormalige huis Lammens.

Daags nadien bracht zijn vader, van Franse oorsprong, het kind naar de vlakbijgelegen Sint-Niklaaskerk waar de pastoor Lambert-Adolphe-Jacques water over het hoofd goot en wat zout over de tong smeerde zodat hij opgenomen werd in de schoot van onze Moeder de Heilige Kerk.

De pastoor was toevallig kanunnik De Bast, een beroemde Gentse historicus, een man met een bewogen politieke loopbaan!

Niemand zong "Er is een kindeke geboren..." want de domper van de bezetting lag over Gent en het was meer een ramp dan een geluk voor een jong echtpaar in die bange dagen de geboorte van een kind ten stadhuize te gaan aanmelden. De jonge Adolf zou zijn ouders, eerlijke mensen die een winkel van garen en sayetten uitbaatten, tegen alle voorspellingen in, veel vreugde en eer bijbrengen.

Voor hen moet het ten andere een grote troost zijn geweest, want van hun negen kinderen was hij de enige die in leven bleef; ook dat is kenschetsend voor de tijd.

Hij liep school aan het Lyceum dat onder het Hollands Bewind het Koninklijk College zou worden, waar hij zich in de humaniora wist te onderscheiden, waarna hij zich liet inschrijven aan de pas door Willem I gestichte Alma Mater. In juni 1818, bij het einde van het Academiejear, werden de eerste diploma's uitgereikt; de eerste die tot doctor in de Rechten werd uitgeroepen was Hippoliet Metdepenningen, die de grote figuur van het Orangisme zou worden: wij hebben aan hem onlangs een reeks bijdragen gewijd.

De eerste doctor in de Geneeskunde werd Lieven Boddaert en op 24 juli werd voor het eerst het diploma van doctor in de natuurwetenschappen en wiskunde uitgereikt aan Adolf Quetelet.

Metdepenningen zou de man van de daad, van de politiek, van de actie en van de hartstocht worden, Quetelet de man van de zuivere wetenschap en de fijnzinnige humanist.

Quetelet had zijn diploma en doctorstitel behaald na een schitterende verdediging van zijn proefschrift "Dissertatio mathematica inauguralis de quibusdam locis geometricis nee non de curva focali".

De toenmalige minister van Openbaar Onderwijs Falck en een overtalrijk publiek prominenten uit de wereld van politiek, wetenschap en kunsten woonden de plechtige zitting in de troonzaal van het stadhuis bij, terwijl in de klokketoren van het Belfort de beiaard luid en triomfantelijk het succes van de laureaat muzikaal begeleidde.

Het was een snikhete zomerdag zoals wij er tegenwoordig niet meer kennen. Vier dagen later zouden de toneelvoorstellingen in de Grote Schouwburg ten andere worden afgelast. Op de ingangdeur had men een affiche aangebracht: "Aujourd'hui, mardi 28 juillet 1818, relâche à cause de la grande chaleur".

Quetelet had het bij de verdediging van zijn thesis niet bijzonder warm gehad: hij was meester van zijn onderwerp, meester van zijn stuk: met kalme doch zelfzekere blik keek hij naar het select publiek en boven de hoofden heen, naar een schitterende toekomst, naar een uitzonderlijk vruchtbare loopbaan.

DE VEELZIJDIGE GELEERDE

Succes, populariteit, beroemdheid zijn vaak verschillende begrippen: men kan zijn naam, desnoods in gouden letters in een graf- of gedenkplaat gegrift, vereeuwigd zien worden... in een kleine kring specialisten, ingewijden, men kan bv. na een leven in dienst van land en volk, op de blijvende erkentelijkheid rekenen van het nageslacht, of men kan gewoonweg maar dan hartstochtelijk, d.w.z. zeer tijdelijk, een afgod geweest zijn van de massa, een topvedette in de wereld van de politiek, van de sport, van het chanson, van het toneel of van de film.

Een Cassius Clay, een Merckx, een Johnny Halliday, een Marilyn Monroe, en in de politiek, een Degrelle, een Poujade behoren tot deze categorie vedetten. Een Lieven Bauwens, een Hellebaut, een Jacob van Artevelde, een Jan-Frans Willems die allen een diep spoor hebben nagelaten, horen thuis in de tweede reeks.

Een Pedro de Gante, een Corneel Heymans, een Heilige Coleta, een Marcus van Vaernewijck, een Jozef Plateau, een Baekeland en een Quetelet, om het op strikt lokaal vlak te houden, zullen hun populariteit post mortem nooit ver buiten een kleine kern elitemensen moeten zoeken.

Zij hebben geen records neergehaald, geen rumoerig bestaan geleid, zijn nooit buiten de schreef gelopen en hebben nooit een sensationele stunt uitgehaald.

Hun naam kwam zelden over de lippen, zelden in de actualiteit, nooit in de pers en nochtans hebben zij met hun werk en verwezenlijkingen de maatschappij een grote stap verder geholpen. Enkel in de schoolboeken werden zij opgenomen, in een lange opsomming namen die tot de volgende les of examen door de leerlingen "moesten" onthouden worden.

Adolf Quetelet, een man die roem en populariteit niet achternaliep, die zijn wetenschappelijke kennis nooit heeft willen commercializeren, behoort tot de eerste categorie, tot de heerlijke klas mensen die het in jaren allemaal onbaatzuchtig hebben gedaan; zonder hun wetenschappelijke aanbreng zou de wereld niet geworden zijn wat zij nu is, althans niet op het vlak van de verrijkende verwezenlijkingen.

Quetelet was zo veelzijdig dat hij zich met een klein snuifje zin voor public relations gemakkelijk op het podium van het succes had kunnen verheffen.

Hij is inderdaad een eerste rangfiguur geweest, een universeel denkende geleerde zoals onze tijd van specialisatie er nog onmogelijk, om duizend en een redenen, kan creëren.

Zijn tijdgenoten hebben hem niet in het vakje van de actualiteit onder kunnen brengen, zoals zij het bv. wel vermochten met een Lieven Bauwens, een Metdepenningen, een Jozef Guislain, die later om hun verdiensten met een standbeeld werden beloond. Quetelet stond te wetenschappelijk-abstract boven zijn tijd- en stadsgenoten om in de kijker te geraken: sterren, statistieken, wiskundige realisaties laten de doorsneemens liefst onverschillig. Quetelet heeft een catalogus van 100.000 sterren opgesteld; zulks maakte de mensen echter niet warm voor de sterrenkunde. De enigen die een eeuw na zijn overlijden zijn verdiensten als sterrenkundige niet waren vergeten, waren de geleerden van de NASA. Toen na de maanlanding en de eerste oogst aan fotografische opnamen, een maankaart kon worden opgemaakt, schonken zij aan een van de maankraters de naam van de nederige doch zo verdienstelijke Gentenaar.

De grote kunstschilder Navez, de beste van onze steendrukkers Madou, de vermaarde David D'Angers hebben zijn trekken vereeuwigd. In 1880 werd zijn standbeeld te Brussel opgericht vóór de Koninklijke Academie. Gent heeft het nogal lichtjes opgenomen alsof het geen uitzonderlijke eer was dat Adolf Quetelet alhier werd geboren.

In 1904 kreeg de nieuwe straat van Tolhuislaan tot Van Crombrugghestraat de naam Queteletstraat en in januari 1947 kort na de plechtige herdenking van de 150e verjaring van zijn geboorte, werd op de gevel van het huis nr. 14 aan de Koornmarkt een gedenkplaat aangebracht.

Het is bitter weinig voor een geleerde over wie het "Messenger des Sciences historiques", na de dood van Quetelet, terecht mocht schrijven: "Quetelet n'était pas seulement une célébrité nationale, sa notoriété était européenne. Ses travaux dans le domaine des sciences mathématiques, dans celui de l'astronomie, dans celui de la statistique, lui ont fait au dehors une renommée dont l'éclat

rejaillit sur la Belgique. Il n'y a pas eu en Europe et en Amérique une seule société savante qui n'ait tenu à l'honneur d'inscrire son nom parmi ceux de ses membres".

Quetelet was sant in eigen land en in het buitenland, echter enkel in de wetenschappelijke middens. Hetgeen hij heeft gepresteerd kon toen de massa niet boeien; het was pas later, na zijn dood, dat zijn faam ook in bredere kringen doordrong en dat men ging beseffen wat hij op gebied van sterrenkunde, wiskunde, sociologie en statistiek vertegenwoordigde. Men heeft hem trouwens terecht de vader van de statistische wetenschap genoemd, een wetenschap in dewelke toen omzeggens niemand geloofde en die tegenwoordig voor elk bestuur of regering een onmisbare en efficiënte helpster is geworden. De eerste "telling" die in België plaatsvond, geschiedde in 1848, onder impuls van Quetelet, en de twaalfde die een stel landgenoten de neus deed optrekken toen zij hun groene en roze formulieren met allerhande gegevens vol moesten pennen, werd in 1971 gehouden.

Dit "vaderschap" is slechts een klein facet van de activiteit van Quetelet; het staat niet eens centraal in een loopbaan die de meest diverse domeinen van de wetenschap aankon, en die ten andere niet in prefabvakjes kan worden ingedeeld. Zulks is zeer kenschetsend én voor de geleerde én voor zijn carrière; niet dat deze laatste wijst op onstandvastigheid, maar de belangstelling van Adolf Quetelet ging beurtelings of vaak tegelijk naar zeer uiteenlopende wetenschappelijke polen.

Aldus begon hij zijn loopbaan in het onderwijs, eerst te Oudenaarde, later te Gent: wiskunde. Op hetzelfde ogenblik echter interesseert hij zich aan weerkunde, een wetenschap die toen ook met een kort broekje aan liep, aan sterrenkunde die toen - is het niet normaal - zeer hoog mikte, en aan poëzie. Quetelet kijkt naar de sterren en schrijft aardige gedichten. Er is geen enkel verband tussen beiden: het is als wetenschapsmens en niet als poëet dat hij nachtenlang naar de sterren gluurde en hij werd zo knap in het vak dat de Hollandse regering hem in 1826, het jaar dat hij dertig werd, de delicate opdracht opdroeg bij Brussel een Observatorium of Sterrenwacht op te richten.

Hij was er the right man: in menig tijdschrift had hij al studies laten verschijnen die zijn kennis en zijn talent wijd over 's lands grenzen bekend hadden gemaakt.

De Sterrenwacht werd ten andere, zoals Prof. Van de Velde het in 1946 bij de Quetelet-herdenking beklemtoonde, het rendez-vous van allen die in Europa de sterrenkunde bestudeerden en zijn woning stond voor alle geleerden uit binnen- en buitenland open.

Falck, minister van Openbaar Onderwijs van Willem I, had zich meer dan eens spottend en misprijzend uitgelaten over de door de koning gestichte Academie voor Letteren en Wetenschappen. En inderdaad, vergeleken met de soortgelij-

ke Franse Academie die over prima krachten beschikte was onze Academie slechts een zeer bescheiden rol beschoren.

Toen echter de jonge Quetelet er zijn intrede deed om er kort nadien bestendig Secretaris van te worden kwam er plots schot in de werkzaamheden en verwierf onze Academie in een minimum van tijd Europese vermaardheid.

De faam van Adolf Quetelet op gebied van sterrenkunde had o.a. voor gevolg dat hij in 1836 leraar in de wis- en sterrenkunde aan de Militaire School werd benoemd.

Quetelet is gans zijn leven op zoek geweest naar de Mens en bekommerd geweest om de menselijke problemen.

Het kan wellicht vreemd voorkomen dat een mens van de exacte wetenschap een dergelijk ideaal heeft nagestreefd: het leven van Adolf Quetelet is een bestendige enquête geweest met de mens als centraal thema, hetgeen hem van de sterrenkunde naar de sociologie bracht en vervolgens naar de statistiek.

Dit menselijk aspect treedt misschien nog beter op de voorgrond wanneer men weet dat Quetelet niet enkel een dichter was, maar ook een knappe tekenaar en een geleerde die de vorm, de tekst, de stijl van zijn bijdragen uitermate verzorgde. Hij heeft meer dan 2.000 artikels en wetenschappelijke bijdragen op zijn actief, hij verbleef een ganse week in Weimar bij zijn vriend Goethe, hij was voortdurend in briefwisseling met Ampère, Humboldt, Florence Nightingale, prins Albert van Engeland e.a.

Hij was nog geen dertig jaar oud toen hij in 1825 een memorie uitgaf over de "wetten" van geboorten en overlijdens te Brussel; enkele jaren later, in 1831, ging hij andere problemen, als b.v. de verhouding moord-ouderdom-geslacht onder de lens nemen, en in 1835 gaf hij te Parijs zijn standaardwerk uit "Essai sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de Physique sociale".

EEN UITZONDERLIJKE FIGUUR

Adolf Quetelet is zoals de meeste van zijn tijdgenoten die een belangrijke rol hebben gespeeld, een man geweest van drie generaties, van drie politieke regimes, van een wereld die het Ancien Régime verlatend, in een nieuw humanisme, genaamd democratie en in de ontluikende Wetenschap nieuwe paden en wegen zocht.

Hij werd geboren kort na de Franse Revolutie, van Franse ouders, doch in een stad waar de Republikeinse legers en bezettende overheid lelijk huis hielden; hij groeide als knaap op ten tijde van Napoleon, diens overwinningen en nederlagen, hij volbracht zijn studies, behaalde zijn universitair diploma en oogstte zijn eerste wetenschappelijke successen tijdens het Hollands Bewind, kende

nationale en Europese faam onder de regering van Leopold I.

Zijn werk, of liever de gedachten die wij er op elke bladzijde in aantreffen, zijn buitengewoon eigentijds, dragen de stempel van de golf van vrijheidshonger en van vernieuwing die in de eerste helft van de XIXe eeuw Europa overspoelden. De enen dreven ze op het politiek niveau door, anderen in het domein van handel en nijverheid, enkelen in de wereld van de kunsten of van de zuivere wetenschap. Het was voor velen, zeker voor degenen die niet uitsluitend financieel profijt nastreefden, een tijdperk van idealisme, van grenzeloos geloof in de mens, in de moderne mens, bevrijd van een aantal boeien en vooroordelen van het verleden.

Adolf Quetelet is in deze bewogen, begeesterende en tegenwoordig door onze tijd, omstreden periode, een all-roundman geweest, hetgeen vóór hem niet denkbaar was en in onze wereld van specialisatie al even onmogelijk is. Doch in het begin van de vorige eeuw zijn enkele geleerden erin geslaagd tegelijk de wetenschap, de letterkunde, de muziek en de plastische kunsten te beoefenen en in de wetenschap hun belangstelling, kennis en publicaties over zeer uiteenlopende domeinen te spreiden.

De zg. exacte en de menselijke wetenschappen zijn sindsdien zeer uiteenlopende wegen gaan bewandelen, doch in de vorige eeuw is Quetelet erin geslaagd aardige verzen aaneen te rijmen, een opera te schrijven die een tijdlang in de gunst viel van het publiek, met een tekening uit te pakken in het Salon voor Schone Kunsten te Gent, te doceren in de wiskunde, bestendig secretaris van de Koninklijke Academie te worden, directeur van de Sterrenwacht, de grondlegger van de Statistiek te worden en als socioloog er voor zijn tijd avantgardistische ideeën op na te houden.

Het woord "socioloog" bestond nog niet toen Quetelet in 1835 zijn standaardwerk "Sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de physique sociale" uitgaf, doch niettemin verrichtte de auteur baanbrekend werk in een wetenschap die pas veel later tot ontplooiing zou komen.

Het mocht echter niet beletten dat het werk dat eerst te Parijs in twee boekdelen verscheen en het jaar daarop te Brussel van de pers kwam, op het verzet stuitte van de Fransman Auguste Comte, algemeen als "de" sommiteit erkend, die in 1839 Quetelet hevig en zelfs schandalig aanviel, zoals het zeker niet onder geleerden gewoonte was in die jaren. Comte eist het vaderschap op van de "physique sociale" en slingert Quetelet de ergste verwijten naar het hoofd: "Je dois surtout signaler cet abus à l'égard de la première dénomination, (d.i. physique sociale), chez un savant belge qui l'a adoptée, dans ces dernières années, comme titre d'un ouvrage où il s'agit au plus de simple statistique".

Het waren woorden vol misprijzen doch Auguste Comte had het ditmaal mis op: zijn afgunst speelde hem lelijke parten want hij zag niet in - of wou niet inzien, hetgeen nog veel erger is in hoofde van een geleerde - dat Quetelet met zijn statistieken verder ging dan eenvoudige wiskundige vaststellingen. Quete-

let - en het was wel zijn voornaamste verdienste op wetenschappelijk vlak - wou doorheen en met zijn vaststellingen een aantal wetten van sociale aard ontdekken, er de oorzaken van achterhalen. In dit opzicht heeft hij zeker baanbrekend en revolutionair werk geleverd, temeer daar zijn taal in dat werk zoals in al zijn publicaties, helder, duidelijk was, zijn uiteenzetting klaar en overzichtelijk.

Voor Quetelet is de grote levensambitie en ideaal de mens centraal in de wetenschappelijke studie te stellen, een synthese te bereiken van al hetgeen over de mens als individu en als wezen dat in een maatschappij evolueert, bekend is en hiermede een soort tegenhanger te vormen van de exacte wetenschappen.

Om dit doel na te streven heeft Quetelet zijn kennis tot het uiterste moeten diversifiëren en er was geen aspect of facet van de samenleving dat hij niet onder de lens nam. Vooral het probleem van deugd en misdaad in de maatschappij, hun gebondenheid aan vaste wetten, en de theorie van de gewone, de doorsneemens, die hij ontwikkelde, hebben jarenlang sociologen en geleerden beïnvloed.

Al zijn de meeste van zijn standpunten tegenwoordig onvermijdelijk voorbijgestreefd en verouderd, omdat het mensdom sindsdien met ontzaglijke problemen werd geconfronteerd en de kaarten thans heel anders worden verdeeld, blijven de gedachten en theorieën van Adolf Quetelet een ereplaats bekleden in de wordingsgeschiedenis en in de pioniersjaren van de sociologie.

Er zijn zelfs bepaalde beweringen van de auteur die toen nogal duister voorkomen maar die de dag van vandaag waarheden voor de meeste geleerden zijn geworden, als bv. zijn woorden over de houding van de doorsneeburger: "L'homme est fait de telle sorte que la façon moyenne de penser du plus grand nombre de ceux qui vivent avec lui, s'impose à lui". Het is een zin waarover men af en toe kan mediteren in onze tijd van TV-slavernij!

De weerkunde staat de dag van vandaag in onze maatschappij van weekends, vakantie, gespreide of niet-gespreide verlofdagen, cruciaal, onmisbaar in het leven van man, vrouw, huisgezin, familie, jong en oud: van mooi of slecht weer hangen humeur, vreugde, ontspanning, relax, zakenreis enz. af.

Adolf Quetelet was een van de allereersten om de problematiek van de meteorologie ernstig onder de loep te nemen. Zijn bevindingen en vaststellingen zijn doorslaggevend, beslissend geworden voor een wetenschap die in de eerste helft van de vorige eeuw nog schoorvoetend, aarzelend haar weg in regen, zon en wind zocht en die vandaag met ons dagelijks leven samen is gegroeid. Wij kunnen onze voorspellingen in radio en televisie, ons weerbericht in de krant, ons wegebuletins 's morgens bij het ontbijt niet meer missen, en al sakkeren wij in ons land omdat Josefiën al vier of vijf maanden aan een stuk met een natte paraplu op de frontpagina van de krant haar plasje regen opschotelt, toch is en blijft onze dagelijkse handel en wandel afhankelijk van het weer: "Mor-

gen doe ik dat, ga ik ginder, werk ik in mijn tuin, indien het mooi weer is". De Belgische Sterrenwacht in Ukkel heeft ten tijde van Quetelet wereldvermaardheid verworven. Willem I had hem een teleskoop geschonken, Leopold I zou Quetelet vragen zijn neef Albrecht van Saksen-Coburg, den toekomstige gemaal van koningin Victoria, met raad en daad bij te staan, terwijl geleerden als Ampère, Arago, Goethe, Laplace, Humboldt geregeld met de vermaarde maar bescheiden gebleven astronoom correspondeerden.

Als weerkundige heeft hij zich wellicht nog verdienstelijker aangesteld dan als socioloog. Hij was het die aandrang op een bestendige verbinding van een aantal centra over de wereld verspreid, en op een studie van hun bevindingen.

Men stond omzeggens nergens op gebied van internationale samenwerking. Quetelet die grondig en methodisch de temperaturen, de drukking, de getijden, de vochtigheid en andere problemen in verband met de weerkunde bestudeerde, heeft dankzij talloze publicaties over deze jonge wetenschap, voortdurende contacten met geleerden in het buitenland, de grondslagen gelegd van de moderne weerkunde.

Honderden van de meer dan 2.000 publicaties die hij in zijn vruchtbare loopbaan heeft geschreven, zijn aan de weerkunde gewijd en mogen tot de meest belangrijke en determinerende studies gerekend worden.

Bij die tweeduizend uitgaven waarvan een twintigtal in boekvorm, moeten nog honderden brieven gevoegd worden die allen interessante wetenschappelijke of administratieve gegevens inhouden.

Bij de honderdste verjaardag van zijn overlijden rijzen onwillekeurig doch uiteraard zeer logische vragen op.

Hoe is het mogelijk geweest dat in de vorige eeuw, toen de geleerde over weinig of geen hulp beschikte, het omzeggens allemaal zelf moest opknappen, over geen uitgebreide en bijgehouden documentatie, allerminst over computers beschikte, geen kans kreeg zich met beurzen van Staat of overheid in het buitenland te gaan bekwamen, hoe is het mogelijk dat een Quetelet die links en rechts onderwees, aan het hoofd stond van de Sterrenwacht, al het werk opknapte aan de Academie, talrijke tijdschriften leidde, de tijd heeft gevonden en gehad om dichter, tekenaar, componist, weerkundige, wiskundige, sterrenkundige, geoloog, statisticus, socioloog, natuurkundige, moralist enz., enz. te worden en in al deze domeinen van de menselijke geest een hoogvlieger te worden?

En dan een tweede, even pertinente vraag: Hoe is het mogelijk dat een zo uitzonderlijke figuur nooit buiten een kleine kring geleerden door is gedrongen, ook niet honderd jaar na zijn dood, nu de massamedia het minste nieuws gaan opschroeven en over de materiële middelen en bekwame medewerkers beschikken om een figuur als deze van Quetelet met woord en beeld te belichten?

Pierre KLUYSKENS

DE "PLATTEGROND VAN GENT MET PEILEN OPGEMAAKT DOOR DEN DIENST VAN DE STADSWERKEN 1912"

De auteurs van deze stadsplattegrond van Gent zijn de ingenieurs Compyn en Soenen. De kaart, bestaande uit verscheidene kaartbladen, werd getekend door Théo. Piscador, tekenaar. Hij vermeldde zijn naam in de rechteronderhoek van één van de 10 bij de Technische Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen teruggevonden kaartbladen. Victor Fris vermeldt in *Plans de Gand* (FRIS, 1920, p. 72) dat M.M. Compyn en Soenen, toen werkzaam op de "Service technique communal", de kaartauteurs zijn. Hun namen staan niet op de plannen vermeld. Dat beiden "ingenieur" waren is dan ook niet helemaal zeker.

De context waarin de kaart tot stand kwam, kan worden afgeleid van het titelblad waarop te lezen staat:

"Plattegrond van Gent met peilen
opgemaakt door den Dienst van de Stadswerken."

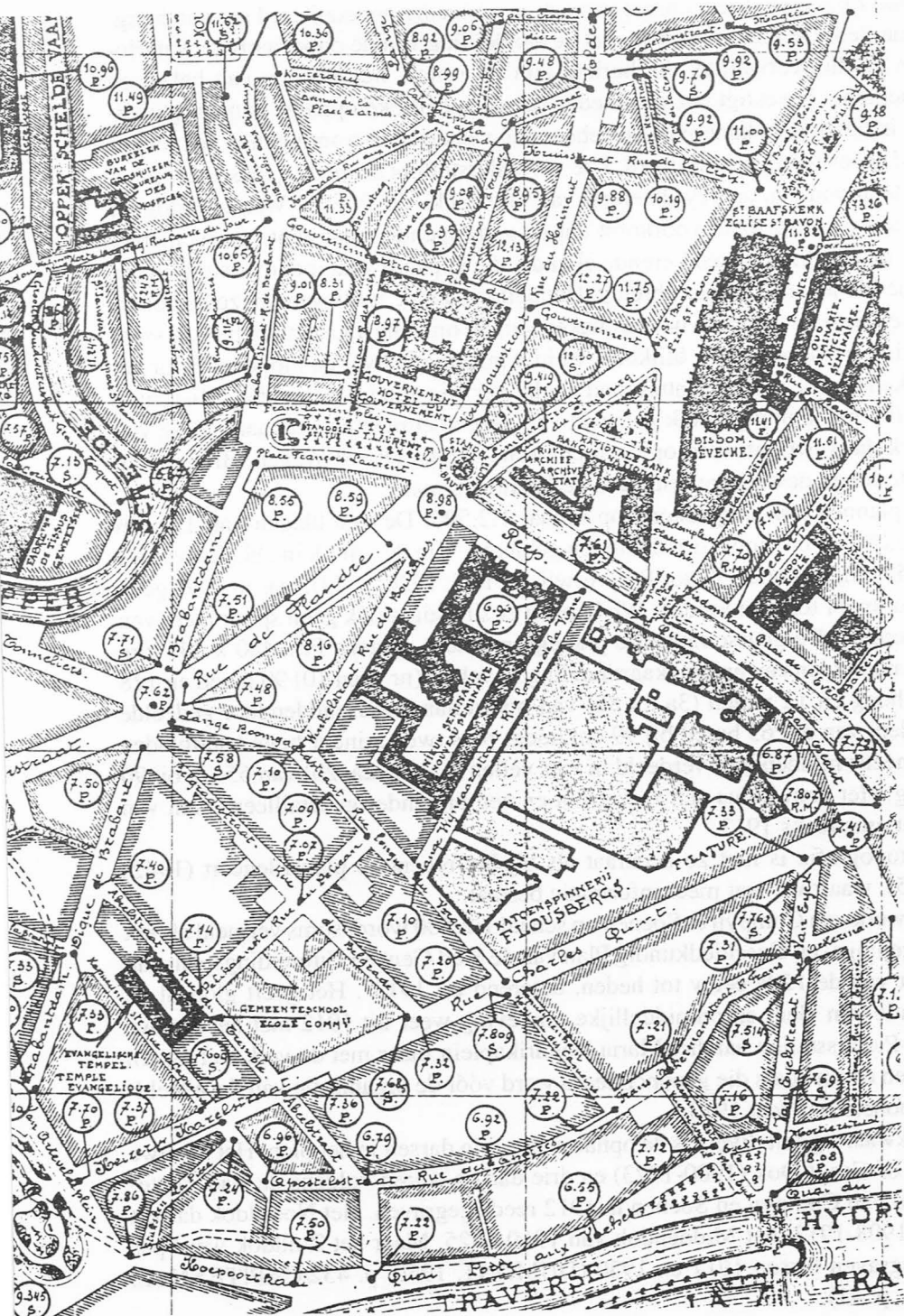
Niet alleen de cartouche legt het accent op "peilen". De tekening, die vol aanduidingen van hoogtemerken staat, laat geen twijfel bestaan over het doel van de registratie. De zeer talrijk genoteerde hoogtepeilen worden telkens in een cirkel ingeschreven samen met een letter die respectievelijk refereert naar:

- P. Pavage ou sol = Kassei of aardeweg
- S. Seuil de porte = Deurdorpel
- T. Tablette de quai = Deksteen van een kaai
- R.M. Repère métallique = Peilmerk in ijzer.

Naast de aandacht voor hoogtemerken is de registratie van fabriekspanden, met vermelding van de aard van de industriële activiteit(en), wel heel opvallend.

De straatnamen zijn vermeld en de nummering van de waterlopen met de richting van de afwatering is aangeduid. Het titelblad vermeldt expliciet het karteren van "Waterloop overwelfd of vervormd tot riool, Onbevaarbare en onvlotbare waterloop". Administratieve grenzen en perceelsgrenzen vervolledigen de kaartbladen tot een administratief en technisch heel bruikbaar werkinstrument.

Er zijn geen gegevens overgeleverd betreffende de werkmethode door Compyn en Soenen gehanteerd. De stadsplattegrond geeft in het bijzonder aanleiding tot enige twijfel over het eventueel gehanteerde triangulatiernet. Het intekenen van de perceelsgrenzen, wat gebeurd is voor de hele periferie, doet het vermoeden rijzen dat gebruik werd gemaakt van kadasterplannen. De begrenzing tussen het openbaar domein en particulier eigendom lijkt niet gebaseerd te zijn op veldwerk en triangulatie van het openbaar domein. De aandacht ging

duidelijk naar het registreren van een overvloedig gedetailleerd net van hoogtemerken. De relatie hiervan met de aanduiding van de onbevaarbare waterlopen en de overwelfde, die herleid zijn tot riolen, het tekenen van beken en grachten... bevestigt het vermoeden dat de specifieke opname van hoogtepeilen in het hogere kader van de beheersing van de overstromingen in de binnenstad moet worden gesitueerd. Die veronderstelling is mede gebaseerd op het bestaan van een survey daterend van omstreeks de Tweede Wereldoorlog en waarin een kaartblad voorkomt dat de aanslepende maar acute problematiek van de regelmatig wekerende ellende, die gepaard gaat met overstromingen in de binnenstad, in kaart brengt. Het peilen naar de motieven om zoveel energie en werk te steken in het aanmaken van dit omvangrijke oeuvre blijft gissen, gezien er, tot op heden, blijkbaar weinig informatie over de motieven voor het maken van deze stadsplattegrond noch over zijn auteurs bekend is. Misschien heeft iemand nog gebruik gemaakt van deze documenten naar aanleiding van werk dat verricht werd op de Technische Dienst Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen destijds gevestigd in de Kammerstraat.

De plannen zijn uitgetekend op schaal 1:2.500. De tien bladen van 131 cm breed bij 94 cm hoog zijn op linnen gekleefd. Van de vijf kleine bladen van 94 bij 57 cm, waarnaar Victor Fris verwijst (FRIS, 1920, p. 72), was in 1990 geen spoor meer terug te vinden. Wij hebben er sindsdien ook geen spoor meer van gevonden. De geassembleerde plattegrond meet volgens Fris 480 x 245 cm. Wij noteerden een andere kaartindeling: 2 vellen (nr. 9 en 10) 90 breed en 128 cm hoog en 12 vellen (3a tot 8b) van noord naar zuid middendoor gedeelde bladen, van elk 65 breed bij 99 cm hoog; plus twee minder hoge kaartbladen eveneens middendoor verdeeld in vier vellen (1a, 1b, 2a, 2b) van 65 cm bij 90 hoog. Het betreft dus een zeer groot en een bijzonder gedetailleerd plan van Gent omstreeks 1913.

De topografie is niet zo accuraat als bij het recentere plan Elegeert (1942-1945); waarover wat meer informatie bestaat.

Het werk van Compyn & Soenen op schaal 1:2.500 wordt soms vermeld als het "Eigenings- en Geschiedkundig Plan van de Stad Gent en Uitbreidingsplan van Gent van de 12de eeuw tot heden, daterend uit 1913". Het geeft globaal de situatie van Gent en onmiddellijke omgeving weer uit 1912 met het nieuwe Sint-Pietersstation aan het Maria Hendrikaplein maar met de verkaveling ten zuiden ervan zoals die geconcipieerd werd vóór de organisatie van de Wereldtentoonstelling van 1913.

Merkwaardig fait divers is de opname van drie darsen in het plan. Het Nieuwe Dok of Groot Dok (1900-1923) en drie darsen waren volgens de stadsplattegrond van Compyn en Soenen in 1912 reeds gegraven. Het Noorddok dateert van 1908-1913, het Middendok van 1910-1925. Maar het Zuiddok werd pas uitgegraven tussen 1917 en 1930 (DUMONT, 1950, p. 432/CAPITEYN A., 1995, p. 41).

Op de stadsplattegrond van Compyn en Soenen, vermeld in het werk van Victor Fris uit 1920, komt de getekende haveninfrastructuur dus niet met de realiteit overeen, gezien pas in 1917 met het graven van het Zuiddok werd aangevangen en de Plattegrond met peilen doorgaans gedateerd wordt als zijnde van 1912 of 1913... De kaart beeldt dus een project uit dat nog niet uitgevoerd was op het moment van de realisatie van het stadsplan. In tegenstelling tot de plannen Elegeert bijvoorbeeld zijn hier geen indicaties aanwezig als zou Théo. Piscador later aanvullingen of wijzigingen hebben aangebracht aan deze momentopname van Gent op het hoogtepunt van de ontwikkeling van de textielnijverheid.

De enige versie van dit plan, die ons bekend is, berustte in 1990 in de archieven van de Technische Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen in de Kammerstraat. Deze Dienst is nu gehuisvest in het Administratief Centrum aan het Woodrow Wilsonplein.

Een kopij op ware grootte, gemaakt op polyesterfilm, kan worden geraadpleegd in het Kaartenarchief van het Sint-Lucasinstituut, Zwartzustersstraat 34 te Gent. Een schaalreductie op 1:5.000 laat toe om de toestand anno 1912 te vergelijken met kaarten van het Ministerie van Openbare Werken uit de jaren zestig en met fotogrametrische restituties van het Nationaal Geografisch Instituut op basis van luchtfoto's opgenomen in 1992.

BRONNEN

- CAPITEYN ANDRÉ, Stadsbeeld, havenbeeld. Industrie en stadsontwikkeling. In Interbellum in Gent. 1919-1939. Stad Gent. Stadsarchief en Museum Arnold Vander Haeghen, Gent, 1995.
- DUMONT M.E. (ed.), Gent, een stedenaardrijkskundige studie. Werken van de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, R.U.G. CVII-CVIII. Dumont, Brugge, 1951.
- FRIS VICTOR, Plans de Gand. Introduction aux documents topographiques publiés par la Commission des monuments de la Ville de Gand par Victor Fris. Vanderpoorten J., Gent, 1920.

André COENE
Juni 1998

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-COLETAKERK - Sint-Coletastraat

Tot aan haar oprichting als zelfstandige parochie ressorteerden de inwoners van de huidige Sint-Coletaparochie onder Sint-Pieters-Buiten.

Mgr. Bracq nam het initiatief om een terrein aan te kopen, gelegen tussen de Ottergemsesteenweg, de Bommelstraat en de toenmalige Thaliestraat met de bedoeling er een zusterklooster van de Visitatie te bouwen, samen met een lagere school. Daarnaast trok men een grote kapel op die dienst deed als hulpkerk van Sint-Pieters-Buiten. Bovendien werd onderpastoor Theodoor Bracq van Sint-Pieters-Buiten als proost van Sint-Coleta aangesteld.

Bisschop Bracq genoot de eer om op 6 mei 1888 de eerste steen te leggen. Het oorspronkelijke plan, toegeschreven aan August van Assche of aan één van zijn volgelingen, werd met het oog op de vorming van een zelfstandige parochie en op last van Mgr. Lambrecht gewijzigd.

Vanaf 27 februari kreeg het publiek toegang tot de voltooide neogotische Sint-Coletakerk.

Bij Koninklijk Besluit van 24 maart 1894 erkende de Staat Sint-Coleta als zelfstandige parochie. Bij de afscheiding van de moederparochie vormde de spoorweg Brussel-Oostende de gemeenschappelijke grens.

Op 25 september 1895 wijdde Mgr. Stillemans de kerk in.

Ter vervanging van de voorlopige dakruiter bouwde men in 1911 een achtkantige kruisingstoren naar een ontwerp van Gerard De Meyer.

De neogotische binnenkerkbeschildering dateert uit 1901 en de periode erna. Zij bezit een uitgesproken symbolisch en decoratief karakter.

Voor de uitvoering van het Maria- en Sint-Coleta-altaar uit 1895 één van de drie neogotische eikehouten altaren die de kerk bezit, deed men een beroep op Ed. van den Eynde.

Naast een neogotische preekstoel en koorgestoelte, treft men in de kerk nog twee biechtstoelen aan uit 1913, van de hand van de gebroeders Todt.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 284.
- De Paepe Johan: 100 jaar Sint-Pieters-Buiten. Gent.

SINT-ANTONIUS-ABTKERK - Redersplein

Reeds in 1642 werd op de wijk Meulestede een kapel opgericht die men in 1731 herbouwde. Een aanpassing van het gebouw vond plaats in de jaren 1865-1867.

De Sint-Antonius-abtkerk deed vanaf 1843 dienst als hulpkerk van de Sint-Salvatorparochie. Vanaf 1909 werd ze hulpkerk van de Sint-Theresia van Avilaparochie.

Het is een eenvoudig bak- en zandstenen gebouw in klassicerende barokstijl. Het torentje is voorzien van een kunstig versierde fries in zandsteen waarboven een balustrade is opgetrokken. De vier hoeken van deze balustrade zijn bekrond met grote siervazen. Bovenop het platform verrijst een klein torentje in peperbusvorm.

De sacristie en de doopkapel dateren uit 1865.

Het marmeren hoofdaltaar is afkomstig uit de afgebroken Sint-Catharinakerk in de Lange Violettestraat. Het is versierd met een schilderij die Sint-Antonius-abt voorstelt.

De kerk bezit een achttiende eeuwse biechtstoel en een negentiende eeuwse ijzeren communiebank met vergulde medaillons.

Het orgel werd gebouwd door P.C. Van Petegem.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 264/266.

SINT-THERESIA VAN AVIELLAKERK - Meulesteedsesteenweg

De parochiekerk van Sint-Theresia van Aviëlla werd oorspronkelijk gebouwd als publieke kloosterkapel van het aangrenzend klooster van de Zusters der Kindsheid Jesu. Ze dateert uit 1882.

Later kreeg ze de functie van hulpkerk van het Heilig Kerst.

De Staat erkende Sint-Theresia van Aviëlla als zelfstandige parochie bij Koninklijk Besluit van 25 september 1909.

De kerk is een sober bakstenen gebouw in neogotische stijl. Een aantal details in het interieur, onder andere een glasraam, verraden de schipperstraditie van de Muidewijk.

Verder bezit de kerk een orgel uit 1840, afkomstig uit een ander niet nader gekend bedehuis.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, P. 196.
- Demey Koen, Vertongen Luc: Gent, steenrijk. Editie II: kerken, p. 50.

SINT-BERNADETTEKERK - Sint-Bernadettestraat

In de buurt van de huizengroep die omstreeks 1925 werd opgetrokken door de "Gentse Maatschappij der Werkmanswoningen" bevindt zich één van de recentste Gentse kerken.

Het gebouw heeft een rechthoekige basisstructuur en is voorzien van een plat dak.

Een luifel steunend op twee pilaren overspant het voorportaal. De klokketoren, rechts van de kerk, is gedeeltelijk open.

Een aaneengesloten strook smalle hoge vensters met gekleurde ramen die rondom het gebouw loopt, zorgt voor de nodige verlichting in de kerk.

De muren zijn opgetrokken in lichtkleurige baksteen. De zoldering wordt gevormd door houten lamellen. Als binnenversiering werden heel wat kindertekeningen aangewend.

De kerk is voorzien van een heldere winterkapel.

Een monument ter herinnering aan Sint-Bernadette tooit het pleintje naast de kerk.

BIBLIOGRAFIE

- Demey Koen, Vertongen Luc: Gent, steenrijk. Editie II: kerken, p. 24.

David MAES
(t vervolgt)

HONDSE TOESTANDEN IN DE GENTSE GEMEENTERAAD (1824-1899)

Eddy Levis, de onvermoeibare verzamelaar van Gentse taalpareltjes, gaf enige tijd geleden in " 't Gents spant de Kruune"¹ een "biestige lolle" ten beste omtrent een trekhond die "op zijne zak lag". Zoals het hoort in een serieus tijdschrift werd hier ook de nodige achtergrondinformatie bij verstrekt. Tot voor de Tweede Wereldoorlog zou er een gemeentewet geweest zijn die de voerders van hondenkarren verplichtte bij min of meer lange halte een plank of zak onder het dier te leggen, om het, vooral in de winter, tegen kou, water, modder en andere viezigheid te beschermen. Als het niet waar is, is 't in ieder geval goed gevonden... voegt de schrijver er aan toe.

Onze vroege vaders zouden dus al lang bezorgd geweest zijn om het honden-

welzijn. Al heel lang zelfs: een andere eminente observator van de Gentse scene, Prosper Claeys², gaf een kort uittreksel weer uit een gemeentewet uit 1825, waarbij het voerders van honden- en geitenkarren (geitenkarren, jawel!) verboden werd in of op hun voertuig plaats te nemen. Claeys stipte daarbij aan dat dit het vroegste gemeentereglement in die aard was, dat hij had gevonden. Zoveel dierenliefde in die tijd? Nauwelijks te geloven. Gent ligt niet in Engeland, waar al in 1824 de eerste Vereniging voor Dierenbescherming ontstond en de eerste wet tegen mishandeling van honden in 1835 aangenomen werd³. Pas in 1908 werden in België de eerste vereniging voor dierenbescherming en Veeweyde, het eerste dierenasiel, opgericht door de Brusselaar Jules Ruhl. De eerste Belgische wet op de dierenbescherming, de wet Asou, kwam in 1929 tot stand. Voordien was er in wetteksten en stedelijke reglementen alleen bekommernis omtrent schade door of aan dieren veroorzaakt. Schade aan dieren was alleen maar erg in zoverre iemands bezit (het huisdier, in dit geval) kon schade lijden, eventueel verminderen in waarde. Hoe dat te Gent in mekaar zat, vernemen we uit twee 19de-eeuwse gemeentelijke reglementen.

*
* *

Om te beginnen is er het Gemeentelijk Besluit van 4 Januari 1825⁴. Deze "Maetregelen van politie ter eynde te voorkomen de ongelukken welke kunnen ontstaen uyt den omloop van rytuygen met honden, bokken of geyten bespannen" luiden als volgt:

"Art. 1. Alle hoegenaemde rytuygen met eenen of meer honden, bokken of geyten bespannen, zullen door een geschikt persoon, by den dissel of brancar, moeten worden geleyd: diensgevolgens zal den geleyder van zulkdanige rytuygen zich niet *op* noch *in* hetzelfde mogen plaetsen, maer zonder te verwyderen den dissel of brancar vasthouden. Onder geen voorwendsel zullen de geleyders zich van de rytuygen mogen verwyderen.

Art. 2. De overtreeders aen den bovenstaenden artikel zullen worden gestraft met eene boete van 5 tot 10 guldens, en geval van hervalling, in eene boete van 10 tot 25 guldens, of in een gevang van een tot dry dagen; beyde deze straffen zullen, ingevolge de omstandigheden, te gelyker tyd kunnen worden toegepast.

Art. 3. In allen gevallen zullen de huysvaders, voogden, en meesters verantwoordelijk zijn voor de boeten tot welke hunne vrouwen, kinderen, weezen, dienstboden of andere onderhorige zouden worden verwezen."

De teksten lopen voorwaar niet over van compassie voor de aangespannen beesten. En passant zien we nog dat vrouwen, onderhorigen en kinderen in die tijd toch iets meer betekenden dan honden en geiten, maar voor de wet waren zij niet verantwoordelijk voor de boeten. Dat voorrecht bleef voorbehouden aan huisvaders, voogden en meesters.

Ruim vijftig jaar later, in 1881, werd een belasting op de honden ingevoerd, de fameuze hondentaks⁵. Ook deze maatregel en de verantwoording ervan, maakt een en ander duidelijk. Lees maar:

"Overwegende dat het groot getal honden, die in de stad bestaan, eene voortdurende oorzaak van gevaar is voor de openbare veiligheid en gezondheid, en dat het dringend is deze staat van zaken te keer te gaan;... besluit:

Art. 1. Te rekenen van het jaar 1881, zal op de honden eene jaarlijksche gemeentebelasting geheven worden, die als volgt bepaald is

- a) 20 frank voor de dashonden, buldashonden, doghonden of bulhonden, Newfoundlandische honden en St Bernardshonden⁶.
- b) 5 frank voor de honden van elk ander slag.

Art. 2. Zijn van deze belasting ontslagen

- a) De trekhonden en de herdershonden de kudden bewakende.
- b) De jonge honden, zoolang zij gezoogd worden."

Volgen dan een aantal nadere bepalingen, o.a. omtrent het kenteken (de "hondenmedailje") dat de dieren moeten dragen, tenzij het "verloren of ongeschikt voor het gebruik geworden" was.

Het bedrag van die hondentaks was niet van de poes (om in de stijl te blijven). Ter vergelijking: de daglonen van mannelijke vlasspinneren in "L Lys" bedroegen 2,5 F⁷. Het effect liet zich voelen: de ongeveer 130.000 Gentse inwoners van toen betaalden 25.000 F. aan hondenbelasting in 1881 (er was voor 5.000 F. begroot), 21.112 in 1882 (er was voor 25.000 F. begroot) en 18.115 F. in 1884 (er was 18.000 F. begroot)⁸. Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat er voor zowat 4.000 honden belastingen betaald werd in 1881. Zeg maar één hond per 30 inwoners. We konden niet achterhalen of de daling van de ontvangsten het gevolg was van belastingsonduiking door een onbekend aantal "stratiers", dan wel of een overeenkomstig aantal beesten, allicht overwegend van hetzelfde nobele ras, het mocht bekopen en van de stadsbodem verdween.

*

* *

Maar de tijden waren aan het veranderen. In 1880 werd een interpellatie gehouden en een voorstel ingediend in de gemeenteraad (en dan nog wel "en flamand") door de journalist en boekhandelaar Willem Rogghé om de overbelasting van trekdieren tegen te gaan⁹. Hij ergerde aan hetgeen er zich dagelijks op straat afspeelde en meende een wettelijke grond tot reglementering gevonden te hebben in het feit dat die scènes de moraliteit van de bevolking in gevaar brachten. Er was inderdaad geen ander wettelijk argument mogelijk. Degenen die vonden dat dieren niet konden wettelijk beschermd worden, moesten maar tot de overtuiging komen dat dit uiteindelijk in het voordeel van de mens was.

Die slechte voorbeelden leidden immers tot barbarij in de menselijke communicatie onderling. Het voorstel werd in een commissie begraven, maar er werden in de tachtiger jaren van de 19de eeuw effectief jaarlijks een dertigtal gevallen van dierenmishandeling geverbaliseerd door de Gentse politie (zie noot 13).

In 1888 volgde er een nieuwe poging om tot een stedelijk reglement te komen, ditmaal speciaal voor trekhonden¹⁰. De initiatiefnemer, de medicus en hoogleraar Victor De Neffe, had zich stevig gedocumenteerd. Aan de hand van binnenlandse en buitenlandse voorbeelden suggereerde hij o.a. de trekhonden te laten keuren door dierenartsen en gewichtscategoriën in te voeren. Zo zou een 40 tot 50 kg. wegende hond 250 à 275 kg. last mogen trekken. Ook het deken of doek (cf. de inleiding tot dit stukje), die de voerders onder of boven hun beesten zouden moeten leggen, figureerde in het lijstje voorstellen.

Ditmaal gewaardigde de burgemeester, dat was toen de grootgrondbezitter en beheerder van vennootschappen Hippolyte Lippens, de interpellant van antwoord te dienen. Om te beginnen had Lippens het er lastig mee dat men een veterinair hondenonderzoek zou invoeren, terwijl men kinderen zonder voorafgaand medisch onderzoek in de fabrieken liet werken. Verder zou reglementering belangrijke kostenstijgingen met zich meebrengen, die de trekhondengebruikers, toch al geen miljonairs, in moeilijkheden zouden brengen. Hij gaf het geachte raadslid onder andere het volgende ter overweging: "Toutes ces mesures (proposées) me paraissent donc toujours devoir aboutir à ce résultat déplorable: frapper le pauvre en lui imposant des dépenses dont les siens devront forcément souffrir. Car ceux que vous atteindrez seront des indigents. Croyez-vous que ce soit de gaîté de coeur qu'ils prennent des chiens pour bêtes de trait? C'est à défaut de pouvoir faire mieux." En dat deken? Daarvoor zou de hond niet veel respect hebben: "J'en doute; il la déchira à coup de dents. Mais cette couverture que vous désirez et que je ne demanderais pas mieux que de lui voir donner, ne faudra-t-il pas l'enlever à la femme ou aux enfants de son maître?"

Tot een reglementering kwam het niet, maar de politie moest een en ander strenger controleren. In 1889 antwoordde de burgemeester op een nieuwe vraag van De Neffe, dat er in de eerste helft van dat jaar al een groot aantal proces-verbalen opgesteld waren geworden wegens mishandeling van dieren, waarvan er 75 tot veroordelingen hadden geleid¹¹.

*

* *

En nu? Trekhonden zijn al lang uit het straatbeeld verdwenen, maar ze bestaan nog. Lasten trekken doen daartoe getrainde honden van geschikte rassen nu eenmaal dolgraag, en hun baasjes houden er dure wedstrijden mee. Maar al zien we ze niet meer zo in onze straten, de diersoort *Canis familiaris* en zijn voortbrengselen zijn er nog steeds prominent aanwezig. Er zou plus minus één hond zijn per tien Gentenaars¹². Dat zo'n massa wel eens voor problemen zorgt, kunnen heel wat schoenzolen getuigen. Maar, geen nood: "Snoet weet

waar het moet". En mocht dat nog niet voldoende zijn: sinds Oktober 1998 is een politieverordening van kracht die hondenbezitters verplicht om altijd een opruimmiddel bij zich te hebben als ze met hun viervoeter aan het wandelen zijn. Hij of zij moet op de openbare weg steeds de hondenpoep opruimen, behalve in de hondentoiletten.

Honderd jaar geleden stoorde men zich blijkbaar niet aan hetgeen de beesten achterlieten op straat, maar was men beducht voor ongevallen en beten. Zo deelde de politie in 1881 niet minder dan 313 "contraventies" uit omdat honden zonder muilband liepen. De actie had blijkbaar succes, want een paar jaar later waren er nog maar 36 overtredingen op dit gebied¹³. Tegenwoordig vormen die beten nog steeds een niet te onderschatten probleem, waarmee niet zozeer mensen op straat, maar vooral eigenaars, bekenden, vrienden en huisgenoten mee geconfronteerd worden, zoals een recente dramatische gebeurtenis nog bewees.

Luc DEVRIESE

NOTEN

1. Levis, E. 't Gents spant de Kruune. Een beestige lolle, in: Ghendtsche Tydinghen, jg. 27, 1998, nr. 2, p. 87-88.
2. Claeys, P. Mémorial de la Ville de Gand (1792-1830), Gent, 1902, p. 427.
3. De R.S.P.C.A. (Oorspronkelijk de Society for the Prevention of Cruelty to Animals, later Royal S.P.C.A.). Deze en een ongelooflijke hoeveelheid andere Engelse gegevens omtrent dit en aanverwante onderwerpen, zijn te vinden in: Thomas, K., Man and the Natural World. Changing Attitudes in England (1500-1800), Uitg. Lane, London, 1983. In het Nederlands vertaald onder de titel "Het Verlangen naar de Natuur", Uitg. Agon, Amsterdam, 1990.
4. Stadsarchief Gent, Reeks C11, nr. 29, f. 250-251. Overgenomen in Dryoel, J. Ville de Gand. Reglements de Police, avec le texte Flamand, Gent, 1883, p. 67-68.
5. Gestemd op 27 december 1980, gepubliceerd op 25 Maart 1881. Tekst bij Ryoel, J., 1883, p. 505-510 en bij Baertsoen, M. Stedelijk Wetboek der Stad Gent, 1907, p. 62-65.
6. In de Franse tekst: terriers, boules terriers, dogues, ou boules-dogues, chiens de Terre Neuve et de St. Bernard. Blijkbaar was de bedoeling vechthonden en grote rassen die niet als "nuttig" konden aanzien worden, zwaarder te belasten. Sommige hedendaagse varianten van die hoofdassen zijn daarin niet meer herkenbaar.
7. Laurent, F. De Werklieden-genootschappen van Gent, Gent, 1878, p. 403.
8. Mémorial administratif de la Ville de Gand, 1881 (2de série, vol. 17, p. 228-229), 1882 (2de série, vol. 18, p. 302-303), 1883 (2de série, vol. 19, p. 150-151), 1884 (3de série, vol. 1, p. 380-381), 1886 (3de série, vol. 3, p. 392-393).
9. Bulletin communal de la Ville de Gand, 1880, p. 6-8.
10. Bulletin communal, 1888, p. 580-589.
11. Bulletin communal, 1989, p. 715-716.
12. Er zouden nu ongeveer 20.000 honden zijn in Gent. Informatiebladzijde van de Stad Gent. De Streekkrant. Gent-centraal, 22 Oktober 1998. Hoe men aan dat cijfer komt, is ons niet bekend.
13. Mémorial administratif de la Ville de Gand, 1882 (2de série, vol. 18, p. 109-110), 1886 (3de série, vol. 3, p. 185).

GENTSE MEMORIEDAGEN: 18-19 APRIL

18 April 1599

Huwelijk van Albrecht met Isabella.

De Oostenrijkse aartshertog Albrecht werd geboren in 1559.

Zijn militaire opleiding onder toezicht van Alva had er een goede generaal van gemaakt. Sinds zijn 18 jaar was hij Kardinaal en hij werd Bisschop van Toledo zonder priester gewijd te zijn. Hij stierf in 1621.

Isabella was de dochter van Filips II en zijn 3e vrouw Elisabeth van Valois. Zij werd geboren in 1566. Bij de dood van haar gemaal werd zij Gouvernante-generaal, functie die zij zou blijven uitoefenen tot aan haar dood in 1633.

18 April 1717

Tsaar Peter de Grote komt aan in Gent.

Toen in begin april vernomen werd dat de Tsaar Gent zou aandoen, namen de schepenen contact met de Gouverneur-Generaal, de markies van Prié om te vragen op welke manier zij de hoge gast moesten ontvangen. Aangezien de Tsaar van Brussel zou komen, werd besloten dat 18 compagnies van de Burgerwacht de erehaag zouden vormen aan de Keizerpoort. De Schepenen van de Keure en van Ghedeede zouden zich, gekleed in hun tabbaarden, naar de stads-poort begeven, vergezeld van een keurkorps van 100 mannen die flambouwen zouden dragen van witte was. Ze zouden voorafgegaan worden door de paukenslaggers van de Stad te paard en van 6 trompetters. Er zouden koninklijke salvo's afgevuurd worden en de 3 grote klokken van het Belfort zouden luiden, begeleid door de Beiaard. 's Avonds zouden opnieuw koninklijke salvo's gelost worden en de Draak van het Belfort zou verlicht worden, een stunt die slechts bij grote gelegenheden uitgevoerd werd.

Aan zijne Majesteit zou dan de erewijn aangeboden worden, bestaande uit 1 vat Spaanse wijn en 2 vaten Bourgogne. (Men zou voor minder Tsaar willen zijn). Allemaal goed en wel, maar de weetgierige Tsaar was naar het Westen gekomen om de zaken die hem interesseerden van dichtbij te bestuderen en hij scheen een grondige hekel te hebben aan tijdrovend ceremonieel. Toen hem het programma voorgelegd werd dat uitgedokterd was door onze Schepenen veegde hij het onmiddellijk van tafel.

Bij zijn aankomst werd hij gewoon, in naam van de Baljuw en van de Schepenen, verwelkomd door de stadspensionaris.

Peter de Grote die zogezegd incognito reisde, trok met zijn gevolg door de stad, waarna hij vlug een stukje ging eten in "De Gouden Appel" in de Breydelsteeg. Onmiddellijk daarna schepte hij in op de Bargie naar Brugge.

Ontvang dan maar eens een Tsaar. Wij achten het niet uitgesloten dat na zijn vertrek de Schepenen in koor "FOERT!" zullen geroepen hebben.

18 April 1831

Dood van Petrus-François de Goesin.

De de Goesins vormden hier destijds een gekend drukkersgeslacht. Vroeger was het vaak de vervelende gewoonte aan een zoon dezelfde voornaam te geven als de vader. Om de zaak nog iets gecompliceerder te maken werd de kleinzoon ook al eens bij dat spelletje betrokken, meestal tot grote wanhoop van heem- en geschiedkundigen. Voor de duidelijkheid is men dan wel verplicht ze te nummeren. Misschien wilden sommigen van onze voorvaderen zich verheffen op het niveau van koningen en pausen.

De Petrus-François, ook Pierre-François of nog Pieter-Frans waarover wij het hier hebben was de nummer 3 in de serie.

N° 1 stamde uit een Leuvens drukkersgeslacht en begon hier te werken in 1716, aanvankelijk in de Oudburg en 4 jaar later in "De Vier Evangelisten" in de Veldstraat. Wanneer hij in 1740 de pijp aan Maarten geeft wordt hij opgevolgd door zijn zoon Petrus-François N° 2. Deze kan bogen op de titel van "Drukker van Haere Majesteyt Maria-Theresia". Hij sterft in 1787 en wordt opgevolgd door zijn zoon Petrus-François N° 3. Dat deze ook boekdrukker werd zal wel meer te maken gehad hebben met de familietraditie dan met zijn ware roeping. Gelukkig zal er in de drukkerij wel iemand geweest zijn die de boel draaiende hield.

Onze Petrus-François N° 3 trekt na zijn studies aan de Universiteit van Leuven naar Italië om zich daar te vervolmaken in de schilderkunst tot dewelke hij zich aangetrokken voelde. Van zijn reis bracht hij enkele mooie tekeningen mee die nu nog bewaard worden in de Universiteitsbibliotheek. Hij leidt in zekere zin een dubbel leven. Parallel met zijn drukkersactiviteiten wordt hij leraar aan de Academie en aan de Ecole Centrale. Hij was een beschermer en vriend van Jozef Paelinck die hem zal opvolgen als leraar aan de Academie wanneer hij zelf er een van de Directeurs van wordt. Gedurende de Franse tijd was hij Conservator van het Museum van het Scheldedepartement.

Hij was zeker geen slechte schilder en het doek dat hij maakte van de familie de Goesin bewijst dit duidelijk.

Hij was de officiële drukker van de Universiteit en had zijn drukkerij inmiddels overgebracht naar de Hoogpoort.

Na zijn dood zette zijn weduwe nog een jaar de activiteiten verder, maar toen stopte ze ermee en het materiaal van de drukkerij werd openbaar verkocht.

18 April 1853

Dood van Jan Coucke.

Hij werd geboren in 1783 in de Burgstraat.

In het begin van de 19e eeuw was hij één van de 8 primaire schoolmeesters in Gent. In 1812 telde zijn school 42 betalende leerlingen en 10 die kosteloos onderwijs genoten. Zijn school werd overgenomen door de gekende J.J. Steyaert. Maar Coucke was eveneens een kunstschilder, auquarellist en graveerder.

18 April 1870

In de Bibliotheek van de Universiteit (op de Ottogracht) wordt tijdens een intieme plechtigheid het borstbeeld onthuld van Baron Jules de Saint Genois.

19 April 1343

Geeraard Denijs wordt benoemd tot Deken van de Wevers.

In 1326 werd hij verbannen na een opstand van de wevers. Het is pas in 1338 dat hij naar Gent mocht terugkomen. Hij werd in 1340 benoemd tot Schepen, maar het is vanaf 1343 dat hij zeer invloedrijk wordt.

In april 1345, nadat Jacob Van Artevelde zich teruggetrokken had als opperhoofdman, neemt hij de leiding in handen. Op 17 juli 1345 vermoordt hij Jacob Van Artevelde met een bijlslag.

Hij kwam om op de Vrijdagmarkt op Goede Dinsdag (13 Januari 1349) wanneer in een bloedige strijd tussen de wevers en de volders, deze keer de laatsten de overwinning behalen en de wevers practisch uitgemoord werden.

19 April 1672

Franciscus Rooman treedt als lekebroeder in, in het Predikherenklooster in Maastricht. Hij deed er 3 jaar later zijn professie. Deze Predikheer-Architect werd in Gent geboren op 22 Maart 1647. In Maastricht restaureerde hij het bouwvallig klooster en bouwde er een nieuwe vleugel aan. Hij bouwde er eveneens een brug over de Maas.

Zijn reputatie was tot in Frankrijk doorgedrongen en in 1685 werd hij ontboden door Lodewijk XIV. Hij deed er waar geen enkele Franse architect in geslaagd was: het bouwen van de Pont-Royal.

In 1695 werd hij benoemd tot "Inspecteur Général des Ponts et Chaussées pour tout le Royaume".

Zijn hoofdkwartier was te Parijs, maar hij reisde van stad tot stad, veel geld verdienende voor de Orde van de Predikheren.

In 1728 maakte hij het ontwerp voor een nieuwe toren en van het groot venster boven het hoofdaltaar van de Predikherenkerk in Gent.

Hij stierf in het Predikherenklooster van Parijs op 7 januari 1735. Een portret van hem, geschilderd door François Jouvenet, hangt in het Bijlokemuseum.

19 April 1765

Geboorte te Watervliet van Renier-Georges Du Bosch.

Deze fanatieke collaborateur van de Fransen slaagde erin een van de meest gehate personen in het Schelde-Departement te worden.

Hij werd secretaris van de "150 Citoyens de Gand" die de aanhechting bij Frankrijk vroegen.

Na de terugkeer der Oostenrijkers vlucht hij naar Frankrijk waar hij "Président de l'Assemblée générale des Belges réfugiés" wordt.

Na de terugkeer der Fransen wordt hij op 17 november 1795 benoemd tot "Commissaire du Directoire près l'Administration du Département de l'Escaut". Zijn bevoegdheid is zeer uitgebreid en hij oefent toezicht uit op alle gemeentebesturen van het Departement. Hij benoemt en hij zet af. Orders van Parijs worden steeds ongenueanceerd en met het grootste fanatisme toegepast. Hij is een van de hevigste vervolgers van de geestelijkheid, deze vijanden van de Republiek. Om zijn doel te bereiken zijn alle middelen goed: leugens, geweld, chantage, vervalsing van documenten. De Gentenaars zijn hem zo hartgrondig beu dat een 50-tal onder hen het wagen een brief te schrijven naar het Directoire met het verzoek hem af te zetten. Deze brief was vanzelfsprekend in het Frans opgesteld, maar om u een idee te geven van zijn populariteit alhier vertalen wij enkele passages: "boosaardig en wreedaardig wezen... haatdragend, onverdraagzaam... eerzuchtig... verscheurd door machtswellust, verblind door wraakzucht... van arm dat hij was tot zeer rijk op 2 à 3 jaar tijd... laat een onderdrukking op Gent wegen die nergens elders gekend is in heel de Republiek."

Het kan nooit kwaad, in bepaalde gevallen, eens een brief te schrijven in krachtige termen: Du Bosch werd verplaatst naar Sas van Gent.

Toen hij op 15 februari 1842 in Bassevelde stierf werd daar in Gent niet om getreurd.

19 April 1815

Geboorte van Baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke.

Hij speelde hier een rol als politicus en historicus.

Van 1855 tot 1857 was hij Schepen van Openbare Werken.

Hij kwam menigmaal tussen in debatten in het Parlement, o.a. voor de oprichting van het Staatsarchief in het Geeraard Duivelsteen en het behoud van de grafplaat van Willem Wenemaer.

Hij is ook een tijd Voorzitter geweest van de "Melomanen".

Hij wordt hier nog het meest geciteerd wegens de publicatie van zijn boek over de Gentse kerken.

Hij stierf in Nazareth op 15 Juli 1881.

19 April 1857

Geboorte van Jozef Vercoullie, Hoogleraar in de Nederlandse Taalkunde. Was hier gemeenteraadslid van 1912 tot 1921.

Is Voorzitter geweest van het Willemsfonds, het Van Crombrughe's Genootschap, de Zetternamskring. Was een actieve medewerker van "Hooger Onderwijs voor het Volk".

Dood te Gent op 4 februari 1937.

Op 7 december 1952 werd een gedenkplaat onthuld aan zijn huis in de Drabstraat.

19 April 1858

Dood van Judocus Jan Steyaert.

Hij werd hier geboren op 26 april 1799.

Hij volgde lessen aan de Academie en behaalde een prijs in 1818.

Hij voelde zich nochtans meer aangetrokken door het onderwijs en in 1821 is hij werkzaam als "Primaire schoolmeester" in de Slijpstraat waar hij de school van Meester Coucke heeft overgenomen. Zijn school telt een 50-tal leerlingen.

In 1828 richt de Stad 3 armenscholen op en Steyaert wordt benoemd tot Schoolhoofd van de Armenschool N° 2 op de Vlasmarkt. Hij zou dit gans zijn leven blijven. In 1834 werd zijn school overgeplaatst naar het Rijke Gasthuis (Hij krijgt er het bezoek van Leopold I).

In 1836 werd hij benoemd om Frans te geven in de Centrale School in het Pakhuis en in 1849 krijgt hij de leiding over 3 wezengestichten.

Wanneer de Stad in 1853 een avondschool opent in het Prinsenhof wordt Steyaert benoemd tot Hoofdonderwijzer van deze Adultenschool.

Niettegenstaande zijn drukke bezigheden vindt hij nog de tijd om boeken te schrijven. Zijn meest gekend en nog vaak geciteerd werk is de "Volledige beschrijving van Gent of geschiedkundige beschouwing van de stad en haar bewoners."

19 April 1872

Het Hotel Van den Meersche op de Nederpolder wordt aangekocht door Baron Casier de Hemptinne.

Hij staat het ten gebruike af aan de Zusters van de Kindsheid Jesu die er hun kort te voren gestichte ooglijdersgesticht op de Kraanlei in onderbrengen.

19 April 1876

De Stad koopt het Panoramisch gezicht van 1534.

Aanvankelijk hing het waarschijnlijk in de St-Baafsabdij en werd het na de afschaffing ervan overgebracht naar de St-Pietersabdij waar het zich in 1728 alleszins nog bevond.

In 1787 was het al in het klooster van de Augustijnen. Kort voordat hun inboedel door de Fransen openbaar verkocht werd, werd het schilderij door de paters verkocht of geschonken aan de vader van P.J. Goetghebuer. Het maakte later deel uit van zijn befaamde iconografische collectie.

Het waren zijn erfgenamen die het aan de Stad verkochten.

Hugo COLLUMBIEN

't Gentsch spant de kruune!
"KRIJGT DE JUKTE WOAR DADDE NIE KEUNT
SCHARTE!"
Gentse verwensingen

"Je zou het je ergste vijand niet toewensen. Vanzelfsprekend wens je het je ergste vijand toe. Twee, drie keer als het kon."

"'t Zijn bezweringsformules. We roepen onszelf toe dat we het met onze openhartigheid niet te bont moeten maken. Allemaal ter wille van het sociaal zelfbehoud."

"Simpel verwensingen liggen voortdurend op het puntje van onze tong, spelen onophoudelijk door ons hoofd, worden ongetelde malen woordeloos uitgesproken. Ze behoren tot het actiefste deel van ons taalinterieur."

"Sommige mensen strooien gemakkelijk met verwensingen. Bij de meesten komt het er kleintjes of helemaal niet uit. Sodemieter op, denken ze stilletjes. Loop naar de maan, zeggen ze hardop."

"Verwensen reikt verder dan het vermijden van een maagzweer. Dat je in staat bent een ander te verwensen, het onderscheidt de mens van het dier en van de zielloze dingen."

"Verwensingen vormen een illustratie bij de leer van de menselijke uitersten. Net als bij het geloof gaat het altijd om de laatste dingen - om dood en ziekte en andere geschenken. De vloeker en de vrome delen hetzelfde menselijk referentiekader."

"Elkaar een beetje knuffelen, dat doen katten en kanaries net zo goed. Maar elkaar het lelijkste - het allerlelijkste - toewensen, daartoe stijgt alleen de mens."

"We presenteren onze verwensingen zoals we ons visitekaartje presenteren: in de hoop dat de andere nog eens aan je zal denken."

Schrijft Gerrit Komrij in het voorwoord van het boek *"Krijg de Vinkentering. 1001 Nederlandse en Vlaamse verwensingen"* door Ewoud Sanders & Rob Tempelaars (1998, Uitgeverij Contact Amsterdam/Antwerpen).

TEGENPOLEN

In Japan zijn er sinds kort speciale opluchttingsruimtes" voor gestresseerde en overwerkte werknemers. Voor het luttele bedrag van 5.500 BEF of 137,5 C per kwartier kunnen mafgewerkte Japanners in speciaal daarvoor ingerichte kamers vazen kapot gooien, schilderijen uiteenrijten en hun baas, vrouw of buurman voor rot schelden als ze binnen de gehuurde tijd fysiek aankunnen.

In de Verenigde Staten is momenteel een apparaat te koop dat via de antenne-ingang op het televisietoestel kan worden aangesloten. Het apparaat is in staat schuttingtaal, vloeken, godslasteringen, verwensingen en nog ander moois uit het programma te censureren. Het heeft een ingebouwde lijst met verboden termen en telkens een woord uit die lijst dreigt te worden uitgesproken, wordt voor de duur van het woord het geluid van de televisie uitgeschakeld.

Dit kan omdat in de V.S. elk programma een verplichte ondertiteling heeft ten behoeve van doven en slechthorenden, zodat het ingebouwde oog deze woorden met enige voorsprong kan lezen.

Je kunt de zaak dus uit theologische hoek bekijken (het is godslasterlijk) of van uit medisch standpunt (het is gezond), maar misschien is een praktische benadering van het fenomeen realistischer. Zoals bioloog Midas Dekkers al had ontdekt. Ik zou niet weten hoe je zonder vloeken een Ikea-kast in elkaar zou moeten zetten. Vloeken hecht beter dan lijmen of schroeven. Aldus Kantelberg.

8 SOORTEN!

Sanders en Tempelaars onderscheiden 8 soorten verwensingen: ziekteverwensingen, doodsverwensingen, verwensingen met ander onheil, verdwijnverwensingen, afweerverwensingen, ironische verwensingen, rijmende verwensingen en zelfverwensingen.

Inhoudelijk gaan ze slechts over een beperkt aantal onderwerpen. Zoals te verwachten liggen die vooral op het terrein van de taboes, zoals ziekte, dood, sexualiteit, genitaliën, poep en pies.

De oudste dateren van ver voor onze tijdrekening. Egyptische priesters schilderden vervloekingen op graven om grafschenners te treffen. De Grieken en Romeinen graveerden vervloekingen in tabletten van klei of lood, die ze soms in de waterput van hun vijand smeten. Op de muren van Pompeii zijn verschillende verwensingen aangetroffen, zoals "*Laat je aan het kruis nagelen*" (in cruce figaris) of "*Abiat venere Pompeiiana iratam, qui hoc laeserit*" (Moge de venus van Pompeii haar woede keren tegen hem die dit uitwist).

Verwensingen treffen we aan in de bijbel, in de Edda en in de middeleeuwse ridderverhalen. Soms gaat het zelfs om complete rituele scheldgesprekken die aan strikte regels gehoorzamen.

Ook de christenen konden er wat van. Vooral de katholieken blonken uit in het bedenken van verschrikkelijke verwensingen waarin op gezag van de Heer der Heerscharen de totale vernietiging van een persoon of zaak werd afgeroepen. Overigens mocht de kerk zelf wel verwensen, maar de gelovige niet. Nog in het begin van deze eeuw werd *vervloeking van den evennaaste*, wanneer zij werkelijk gemeend is, beschouwd als een zware zonde.

En natuùrlijk waren verwensingen oorspronkelijk echt gemeend. Het was een enge, gevaarlijke onheilswens, waartegen men zich probeerde te beschermen door een tegenvloek of tegenspreuk, door een kruisteken te maken of een heilige aan te roepen.

Maar over het algemeen neemt niemand meer aan dat je werkelijk de *klere* (*cholera*), een *oogkasverzakking* of de *zevendaagse hik* kunt krijgen omdat iemand je dat toewenst, hoe gemeend de wens soms ook is. Wat dat betreft is dit een volkomen onschuldig boek, aldus Sanders en Tempelaars.

EN HOE ZIT HET NU BIJ ONS?

Wij onderzochten de inhoud van het boek "*Krijg de Vinkentering*" op Vlaamse verwensingen. Daar werden de Gentse exemplaren uitgezeefd. Zij werden aangevuld met andere ons bekende verwensingen. Aangezien mijn Gentse wortels tussen de Muide en het Rabot liggen had ik niet de minste moeite om er nog een paar van onder het stof te halen. Er zijn geestige, gemene, grove en crapuleuze uitspraken bij. Wij zijn ze niet uit de weg gegaan. Het is niet langer verantwoord ze taalkundig onder de mat te vegen. Het argument: "Niet voor publicatie vatbaar" kan vandaag niet meer gehandhaafd worden. We zijn op de televisie al lang de schaamte voorbij. Ik ben ten andere niet de auteur, maar enkel de verzamelaar.

Nog één belangrijke bemerking: verwensingen zijn geen vloeken, schuttingwoorden of scheldwoorden, alhoewel alle genoemde begrippen heel dicht met elkaar verwant zijn. Een paar belangrijke primaire eigenschappen delen ze allemaal. Ze komen allen uit dezelfde menselijke bron van emotie: woede, angst, frustratie of verontwaardiging.

Natuurlijk is een bepaald gevoel voor situaties en stemmingen noodzakelijke voorwaarde, zodat humor en slagvaardigheid zegevieren over plumpe beledigingen. "Maar dat spreekt vanzelf" schrijft Hella Thal in de inleiding van haar boek "*Fuck You!*" - *Internationaal Scheldwoordenboek Nederlands, Duits, Frans, Italiaans, Portugees, Spaans, Turks, Engels/Amerikaans*" (Elmar B. V., Rijkswijk, 1997).

"We grijpen nog altijd vaker naar een verwensing, een vloek, een scheldwoord of een schuttingwoord dan naar een knuppel. En dat moet zelfs de Bond tegen Vloeken gunstig stemmen", schrijft Arno Kantelberg in zijn "*Vloekenboek - Een verzameling hedendaagse verwensingen*" (Prometheus, Amsterdam 1998).

LOAT NE KEER WAD HUUREN...

Zo kwamen wij tot de volgende niet exclusieve lijst:

1. Afweerverwensingen

- Goa elders goan zijnge.
- Goa goan kakke.
- Goa goan schijte. (- 't zal ne firme kadijster zijn...)
- Goa goan schijte mee u gat noar de wind.
- Legd u een beetsen op uwwe ruggene, tons regent' in u gat.
- Goa petoeters goan plante!
- Goan verkuupt u an de voddemarchand.
- Zet u wa op de pot.
- Ge keun mij fijn gestoole worde.
- Ge keun mij gestoole worden mee guul uwe santenboetiek.
- Hang nen trommel an u gat, tons keunde rammele.
- Hangt er an en zwier veur niet.
- Hangd u smoel an de kapstok.
- Ge keunt de pot op.
- Schijt deur een stromijne.
- Schijt in u hand en moakt er bollekes van.
- Schijt omhuuge.
- Schijt omhuuge en doe uwe mond ope(n).
- Ge keunt den bos in.
- Ge keunt dak op.
- Kust den helft van mijn uures, ge zijt de guule nie wîrd.
- Kus mijn hol.
- Kus mijn botte.
- Kus mijn broek.
- Kus mijn gat.
- Kus mijn gat, 't ès in twee stukke.
- Kus mijn hiele.
- Kus mijn kloefen.
- Kus mijn kluute.
- Kust den bok zijn kluute.
- Kust mijn nuure.
- Kust mij ure, ter es een goatsen in.
- Luup noar de kluute.
- Luup noar de kluute, ge zult veur de konte thuis zijn.

"Cust mijn certe, kust mijn poorte, cust mijn gat"

(Criminele Processen 1648)

- Ge keun mij gestoole worde.
- Ge keun mij fioole kusse.
- Ge keun mijne zak opbloaze.
- Ge keun mijne zak opbloaze, 't soepapken hangt er an.
- Ge keun ze kusse.

- Speelt hem thuis af.
- Steekt een bommeken in u gat, 't zal vierwirik geeve.
- Poept u moeder (- zuster). (vgl. m. Eng.: "motherfucker") Een in veel talen voorkomende verwensing. Aanslag op de eerbaarheid van dierbaar persoon. Vgl. met scheldwoord als "hoerenjong")

2. Ironische verwensingen

- 'k Hooppe dad' in den heemol komt, en hoe rapper hoe liever.
- 'k Hooppe dad' êwd wordt, moar tons van de nacht nog.
- 't Es 't hooppe dadde zuu êwd meugt worden of dadder uit ziet.
- 'k Wensch' u een lank leven en veel tandpijne.
- Ge zij ne goeje kluut, moar ge moest onder nen ezel hange.

3. Rijmende verwensingen

- Kus mijn uure, luup noar de fuure.
- Kus mij gat luup noar de stad,
- kus mijn hende, luup noar Oostende!

4. Zelfverwensingen

- 'k Mag hier duud vallen oas 't nie woar ès!
- 'k Mag hier blend worden oas 't nie woar ès.
- 'k Mag hier duuf, stom en blend worden oas 't nie woar ès.
- 'k Mag hier stirven oas 't nie woar ès.

5. Ziekteverwensingen

- Ge moest de krampen an u kluuten krijge.
- Ge moest 't schurft an u kluute krijge en twee kort oarmkes.
- Ge moest de jukte krijgen en een kort oarmke.
- Krijgt den diarree.
- Krijgt 't schurft.
- Krijgt de kêwpisse.
- Krijgt de krampe.
- Krijgt de krampen in u kluuten en iedere menuut ve(r)ssche zeere.
- Krijgt de moazels.
- Krijgt de korses.
- Krijgt de kèwe korses.
- Krijgt de peste.
- Krijgt de vliegende peste.
- Krijgt de tîrijnge.
- Krijgt de vliegende tîrijnge.
- Krijgt de pokke.
- Krijgt 't schijt, tons keunde stront ruime.

- Krijg 't vliegend schijt.
- Krijg 't veugelschijt.
- Krijgt de schijterije.
- Krijgt de kêwe kak.
- Krijgd een strontuuge.
- Krijg ne mierennest in u ol.
- Krijg 't zuur.
- Krijg 't zuur an u zoetse.
- Krijg 't zuur an uwen affel.
- Krijgt de jukt' an u mastelle.
- Krijgt de jukt' an u kluuten en kort oarmkes.
- Krijgt de jukte waar dadde nie keun scharte.
- Krijgt een potshuufd. (houten hoedenvorm gebruikt door hoedenmakers)

6. Verdwijnverwensingen

- Goa een beetse mee u trottinette goan rije.
 - Goa buiten goan speele!
 - Goa mee de potses goan speele.
 - Goa u bomma goan ambeteere.
- (Deze verdwijnverwensingen zijn van toepassing op personen die zich kinderachtig gedragen.)
- Luupt den bos in. (- we zullen achter komen!)
 - Luupt op.
 - Luup, goa de deure an den buitekant goan toedoen.
 - Luup noar Bommerskonten.
 - Luup noar den bliksem.
 - Luup noar de weerlucht.
 - Luup noar den duuvel.
 - Luup noar d'helsche duuvels.
 - Luup noar den duuvel en luup geen heiligen omverre.
 - Luup tegen Onze Lieven Heere om 't zeerst.
 - Luup noar de godverdomme.
 - Luup noar de verdommenesse.
 - Luup noar den hond zijn kluuten.
 - Luup noar de kluute.
 - Luup noar de knoppe.
 - Luup noar de moane.
 - Luup noar de pompe.
 - Luup noar de wind.
 - Luup noar de wind, tons zijde nog veur de regene thuis.
 - Luup noar u gruuotmoeder.
 - Luup noar u gruuotmoeder en loat u een ei bakke.

- Zakt in de grond wîg.
- Vald' om(h)uuge.
- Frît u hoar op en schijt kalotte.
- Luup noar 't schijtuus.
- Luup noar 't schijtkot.
- Pak wa schijtpoer.
 - "Om het eirsgat dan te bryunen
 - Hebben zij veel sterke kryuen
 - Ende *schijtpoer* t'saam vergeert
 - Een purgatie voor een peerd"
 - (Liederboek, 27.V.1850)
- Speel schampavie. (= Maak dat je wekomt)

7. Verwensingen met ander onheil

- Ontploft.
- Ontploft, de duuvols van d'helle zullen 't vet van u doarmes schreepe.
- Ge keun beste. (= barsten)
- Ge moest op u kluute stuiken.
- Schijt peper.

8. Doodsverwensingen

- Ge moest al lank op 't kirkhof ligge.
- Luupt onder tram tweeje.
- Valt duud.
- Ze moesten zijne kop afkappe tot an zijn hiele.
- Stikt.
- Hangd u op.
- Pakt een strop en handg u op. (ook rijmend)

En ik ken der nog eene diet er nie bijstoat!

Wij zouden de lezers *die een tonge hèn mee lintses* dankbaar zijn als zij deze lijst nog zouden kunnen aanvullen. Zij mogen steeds contact opnemen met E. Levis, "Aan 't Liefken" Knotwilgenlaan 26, 9032 Gent, tel. 09/253.94.70. *En es't u te veele veur in u penne te kruipen, krijgt tons 't zuur an uwen affel!*

Eddy "den twiedekker" LEVIS

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" van 17 februari 1923 verscheen van de hand van Alfons Van Werveke een artikel over

DE KONINGSKINDEREN

Twee weken geleden hebben wij gesproken van de *Prinsenkinderen*. Thans gaan we ons bezighouden met 's *Koningskinderen*. De *Koning* en zijn *Baljuw* waren onder het oud bewind gemeentelijke bedienden, die een vast loon trokken. Ze wierven *kinderen* of knechten aan, wier getal van 4 tot 23 verliep naar gelang de omstandigheden, en die per werkdag werden betaald.

De *Koning* en zijn *Baljuw* worden voor de eerste maal vermeld in de stadsrekeningen van 1314-1315. Wij zien aldaar dat ze met 23 *kinderen* deel namen aan de heervvaart naar Rijsel en dat ze gelast waren met de zorg voor de tenten van het leger.

De *Koning* had het recht en den plicht de *ribauden* aan te houden; dat waren liederlijke kerels, straatslijpers en ander volkje van slecht allooi. Daarom heette men hem het hoofd, den *Koning van de Ribauden*. Zijn helpers heetten zijn *kinderen*. 's *Konings kinderen van den Ribauden*. Weldra bleven de twee laatste woorden achterwege en men zei 's *Konings kinderen*, de *Koning en zijn kinderen* en eindelijk de *Koning van de kinderen*. Die namen klinken heel mooi in het XX-eeuwsche oord. Die gemeentelijke bedienden droegen echter nog andere namen, die in 't geheel niet zoo schoon waren. In de rekeningen van de stad van het eerste derde der XIVe eeuw heeten ze ook *moderen*, *moderenapen*, en op het einde van de XVe eeuw *moorkindren*, *moorknechten*, omdat ze de knechten waren, gelast met de *modder*, de *more*, zooals men nog te Gent zegt, van de straten weg te nemen en te waken over de reiniging van de openbare wegen door de bewoners, elk vóór zijn deur. De *Koningskinderen* werden inderdaad voor alles gebruikt. De *Koning* en zijn *Baljuw*, geholpen door hun *Kinderen* moesten de wegen herstellen, slecht gebouwde schouwen afbreken, als ze brand konden veroorzaken, 's nachts waken over de openbare veiligheid, lommen haken in het ijs van de rivieren om water te putten in geval van brand, berichten dragen naar andere steden, wagens en schepen binnen de muren brengen als het oorlog werd.

Brand in de middeleeuwen

Bij *Koningskinderen* spraken wij ook van brand. Wij komen daarop terug en verplaatsen ons in het eerste derde van de XIVe eeuw, dat is in het tijdperk, dat de opkomst voorafgaat van den *Wijzen Man*, Jacob van Artevelde. De groote meerderheid van de woningen waren van hout of hadden steenen zijmuren en

houten gevels. Jan van Eyck heeft ons op een luik van de *Aanbidding van het Lam Gods* een gezicht van de *Korte Dagsteeg*, een eeuw nadien, nagelaten, dat voor ons onderwerp zeer belangrijk is. Vele huizen waren nog gedekt met stroo, want het is eerst in 1374 dat het verboden werd stroo te gebruiken bij het leggen of herstellen van de daken, en de nering van de stroodekkers, die in 1357 nog 55 strijdende mannen leveren kon, werd slechts in 1378 afgeschaft. Het brandgevaar was dus zeer groot in dien tijd. Gedurende de 14 jaar, waarover wij voldoende bericht hebben, zijn te Gent 62 branden van eenig belang uitgebarsten, dat is 5 of 6 per jaar. Voor een bevolking, die zeer zeker de 50.000 inwoners niet bereikte, is dat getal nogal groot. De grootste brand ontstaan gedurende het tijdperk dat ons bezighoudt, was die achter het groot huis aan de Vleeschhuisbrug, rechtover den trapgel van het Groot Vleeschhuis. Men gebruikte 435 tonnen om water aan te brengen.

Vroeger hebben wij reeds gesproken van een anderen grooten brand, namelijk dien, welke al de huizen tusschen den *Broodzak* en de *Wellinkstraat* in asch legde, en te wier herinnering *Broodzak* door *Brandstraat* werd vervangen. In de XIVe eeuw beschikte men slechts over zeer gebrekkige hulpmiddelen om de branden te blusschen. Men putte het water in de rivier met *hoosvaten*, droeg het naar den brand in *tinen* of tonnen bij middel van een *tinboom* door twee mannen op hun schouders gedragen, en men goot het water op de vlammen met *gietvaten*, daarbij gebruikende, als het kon, ladders om op de verdiepingen te komen. Als een brand uitbrak reden gewoonlijk twee boodschappers te paard door de stad om te bevelen, dat elk voor zijn deur kuipen met water zou zetten. Het is niet te verwonderen, dat meestal geheel het huis in de vlammen verging. Wanneer het niet anders meer dan een groote vuurhoop was, bevorderde men het blusschen door het brandend hout midden in de straat te trekkn bij middel van lange rieken. Dreigde de brand in de buurt over te slaan, zoo brak men de huizen inde onmiddellijke nabijheid af. Om te beletten dat de ramp gemakkelijk de naastgelegen huizen zou bereiken, gebood een zeer oud bevel, dat tusschen alle huizen een zekere strook gronds moest open blijven, die men *huizendrop* heette, en langs waar het regenwater, dat van de daken viel, kon wegvloeien. In de Papegaaistraat bestaat nog zulk een huizendrop. Elk jaar gingen de erfscheiders alle huizen bezoeken om te zien waar haarden, ovens, smissens of schouwen waren, die door hun slechten toestand brand konden veroorzaken, en het waren de *Koning* en zijn *Kinderen*, die ze afbraken. Die oogenschouw duurde 10 à 12 dagen en men bekeek vooral van nabij de huizen van de bakkers, de brouwers en de smeders.

A. VAN WERVEKE

DOCUMENTATIECENTRUM

Werking 1998

BIBLIOTHEEK

Uitleningen

<i>Boeken</i>	1997	1998
Algemeenheden	1	8
België-Buitenland	16	15
Economie	1	--
Gent	275	259
Geschiedenis (H)	180	167
Kunst	5	10
Localia	88	115
Natuurkunde	6	--
Onderwijs (I)	67	1
Oost-Vlaanderen	205	247
Sint-Amandsberg	83	64
Taalkunde	9	1
Volkskunde	37	22

Subtotaal	973	909
-----------	-----	-----

Varia

Foto's - Plans (56-27)	55	83
------------------------	----	----

Subtotaal	55	83
-----------	----	----

Tijdschriften

	1.574	1.607
--	-------	-------

Subtotaal	1.574	1.607
-----------	-------	-------

Globaal uitleningscijfer

	2.602	2.599
--	-------	-------

Administratie

Gemiddeld uitleningscijfer

Per openingsdag (2u.)	67	70
-----------------------	----	----

Aankoop boeken	30.547F (+ 16.485F) (35 werken)	47.032F (57 werken)
Pas verschenen, <i>gratis</i> binnengebrachte werken	20.585F	16.975F (voor - 3.610F)
Giftenaantal	5.824	4.517
De schenking Robert Van Potterberghe moet nog ontsloten worden. Sinds 1995 wordt elke gift afzonderlijk geteld.		
Boete	475F	490F
Geldelijke giften	100F	100F
Ruildiensten	172 (OO: 101)	162 (G: 61)
Verkoop		
12 Plan Saurel (10% voor D.C.)	324F	144F
Varia	1.360F	765F
	Totaal 1.648F	909F
		(- 775F)
Nieuwe ontleners		
	11	22
	(3 voor OO)	(11 voor OO)
	(8 voor G)	(9 voor G)

COMMENTAAR BIJ DE WERKING

In vorige commentaren heb ik vermeld dat sinds 1995 tot ons groot genoeg het uitleningscijfer opnieuw in stijgende lijn evolueert. Voor 1998 stellen wij, op 3 uitleningen na, een status-quo vast.

Zo kan dit jaar met voldoening beschouwd worden als een vruchtbaar werkingsjaar, wat zich opnieuw weerspiegelt in het hoog uitleningscijfer van de tijdschriften, die gretig geraadpleegd werden. Tweeëntwintig nieuwe ontleners kregen dit jaar een lezerskaart.

De bibliotheek stond zevenendertig zondagen en een zaterdag (boekenverkoop) open voor het publiek:

De drukste maanden waren maart met 125 en juni met 119 bezoekers.

De zwakstbezochte waren mei met 72 en december met 65.

In 1998 hebben wij 926 bezoekers geregistreerd.

Traditiegetrouw zijn waardevolle werken aangekocht, dit voor 47.032F m.a.w. voor 16.485F meer dan vorig jaar.

In 1998 werd opnieuw noch tijd noch moeite gespaard om pas verschenen werken gratis te bekomen. Dit voor een globale som van 16.975F voor 28 boeken (voor - 3.610F).

Onder de uitleentoppers vermelden we zoals elk jaar dezelfde rubrieken, met Gent op kop (259) gevolgd door Oost-Vlaanderen (247) en geschiedenis (167). Sinds vorig jaar is er bovendien een nieuwe rubriek voorhanden met letter P (waar personalia worden ondergebracht). De werken voorzien van een kleine 'k' kunnen uiteraard geraadpleegd maar niet ontleend worden.

Sinds juni werden bovendien twee speciale registers aangelegd:

1° één voor *raadpleging documenten*: periode juni-december 1998: 9 raadplegingen.

- individuelen 2 (begijnhoven - WOI)
- AMSAB 2 (colloquium seksualiteit en socialisme)
- scholen 1 (Destelbergen)
- studenten 3 (stedebouw-begijnhoven)
- archieven 1 (stadsarchief)

2° een tweede voor *raadpleging Curriculum Vitae*: periode sept.-dec. 98:

- doodprentjes: 7
- doodbrieven: 6
- geboortekaartjes: 4
- huwelijksaankondigingen: 4
- overlijdensberichten uit dagbladen: 1

Qua boete op het te laat binnenbrengen van de boeken is dit jaar voor 490F in kassa gekomen i.p.v. 475F vorig jaar.

Er wordt flink verder gewerkt aan de inventarisatie, selectie, ordening op eerste en tweede verdieping.

WAT IS HET DOCUMENTATIECENTRUM

Het **Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis v.z.w.**, in het kort D.C., is de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats van twee heemkundige kringen namelijk "De Oost-Oudburg" (Sint-Amansberg) en de "Heemkundige- en Historische Kring Gent".

Iedereen is welkom om kennis te nemen met een boekenfonds, dat aan jong en oud een kostbare informatie kan bezorgen over geschiedenis, kunst, onderwijs, literatuur, genealogie en vooral over Gent en omstreken. Men kan het fonds kosteloos raadplegen.

Wie lid is of wordt van één van beide kringen kan eveneens boeken, tijdschriften, affiches, prentkaarten, doodprentjes, foto's en noem maar op, kosteloos ontlene en door kennismaking met andere bezoekers het verleden herbronnen. Maak er dankbaar gebruik van op elke zondag van 10 uur tot 12 uur, behoudens op feestdagen en tijdens de vakantiemaanden juli en augustus. Geen drempelvrees, iedereen is welkom en is verzekerd van een warm onthaal.

Alle 'schenkingen' betreffende ons werkgebied Gent en Oost-Vlaanderen zijn van harte welkom en gevraagd:

Geboortekaartjes, communieprentjes, verlovings- en huwelijksaankondigingen, aankondigingen van jubilea, priesterwijdingen, kloostergeloften, doodbrieven en bedankingen, doodprentjes, devotieprentjes, aflaten, litanieën, kersten en nieuwjaarswensen, feest- en verjaardagskaarten, foto's, prentkaarten, affiches (van esthetische of commerciële waarde), menu's, landkaarten, plannen, oude kranten, allerlei documentatie: folders, brochures, boeken, tijdschriften, verkiezingsdrukwerk, reclaimedrukwerk (bv. Opening van een nieuwe zaak),...

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw mildheid.

Namens alle medewerkers
Mevr. A. VAN GELUWE-EGGERMONT,
Mevr. Christiane VAN WINCKEL,
de heer Erik SCHEPENS

MEDEDELING VAN HET DOCUMENTATIECENTRUM

INDUSTRIËLE GESCHIEDENIS VAN OOST-VLAANDEREN

De Universiteit Gent heeft onder auspiciën van het Provinciebestuur medio 1998 een onderzoeksproject opgestart rond bedrijfsgeschiedenis. Het project heeft als grootste doelstelling na te gaan welke bronnen er voor bedrijfsgeschiedenis beschikbaar zijn. De bijdrage van de Universiteit Gent, vakgroep Nieuwste Geschiedenis, bestaat er onder meer in om alle reeds gepubliceerde informatie te verzamelen en te ordenen (databank) en gebruiksvriendelijk te ontsluiten (publicatie). Op lokaal en regionaal vlak wordt aan de Geschied- en Oudheidkundige en Heemkundige Kringen en Documentatiecentra gevraagd om hun medewerking.

Op de eerste plaats door na te gaan welk bronnenmateriaal (bedrijfsarchieven, brochures, plannen en iconographie) ze zelf ter beschikking hebben om stu-

denten en historici en heemkundigen behulpzaam te zijn in hun wetenschappelijk onderzoek.

De "Heemkundige Kring Gent" richt zich ook tot haar leden met de vraag: Wie heeft op zolder, in de kelder of in een bergplaats bedrijfsarchieven liggen, die ze voor wetenschappelijk onderzoek willen beschikbaar stellen? Verder: Wie kan nog vertellen (mondellinge geschiedenis) over welbepaalde (verdwenen) industrieën en of huisnijverheden in zijn gemeente?

U kan contact opnemen met Erik Schepens, tel. 09/228.36.54 (van 15.30 tot 18.00u.) of in het Documentatiecentrum, op zondag van 10.00 tot 12.00u.

Het Documentatiecentrum zoekt enkele vrijwilligers om tijdens de maanden juli en augustus van dit jaar mee te helpen bij het sorteren van (kranten)knipsels, parochiebladen..., en het klasseren ervan.

Zaterdag 3, 10 en 31 juli van 13.00 tot 16.00u.

Zaterdag 7 en 14 augustus van 13.00 tot 16.00u.

Er wordt gezorgd voor koffie/thee met een koekje en verfrissingen.

GROTE KUIS OP ZATERDAG 21 AUGUSTUS 1999 van 10.00 tot 16.00u.

Drank en broodjes zijn voorzien.

U bericht op tel. 228.36.54 (van 15.30 tot 18.00u.) of op zondagen in het Documentatiecentrum (van 10.00 tot 12.00u.).

BIBLIOGRAFIE

Bij Lannoo verscheen een schitterend boek, getiteld "**18de Eeuwse Architectuur in België. Laatbarok - Rococo - Neo-classicisme**".

Gedurende 224 bladzijden en aan de hand van een 200-tal prachtige, unieke kleurenfoto's krijgt men een overzicht van de ongelooflijk rijke - en vaak verborgen - architecturale schatten die ons land rijk is. Ook veel somptueuze interieurs op een meesterlijke wijze gefotografeerd.

Alhoewel het boek gaat over België is Gent, zoals kon verwacht worden, goed vertegenwoordigd in dit overzicht. Wij hebben in het verleden immers heel wat top-bouwmeesters geproduceerd.

Meer dan 2 kilogram lees- en kijkgenot in een formaat van 25 x 33 cm. Ruim 200 kleurenfoto's. Prijs: 2.950 fr. Maar een dergelijk prachtwerk kan natuurlijk niet goedkoop zijn. In de boekhandel of bij de uitgever.

Een ander prachtig boek gedrukt door Lannoo, maar uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen is "**Van zAdelsteen tot Zetelkruier. 2000 jaar molens in Vlaanderen**".

Dit lijvig boek is het eerste deel van een trilogie, de 2 andere delen volgen later. Dit eerste deel behandelt de geschiedenis van het malen met natuurlijke drijfkracht. Alles wat men zou willen weten over wind- en watermolens vindt men in dit boek terug.

De auteur van een dergelijk omvangrijk en gespecialiseerd werk? Paul Bauters natuurlijk, wie anders? Deze Huysenaar, eigenaar van de molen aldaar, die zich sinds tientallen jaren met passie op dit onderwerp heeft geworpen en sinds vele jaren molenaars opleidt in een vak dat dreigde verloren te gaan.

Formaat: 24 x 30 cm. - 288 bladzijden - Meer dan 300 afbeeldingen. Te bekomen in de Centrale Bibliotheek van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen - Wilsonplein 2 (2e verdieping). Van 9 tot 12 en van 13 tot 16u. (Tel. 09/267.72.00). Prijs: 1.800 fr. Maar pas op, interessant, leden van onze Kring krijgen op vertoon van hun lidkaart 25% korting.

Bij Uitgeverij Maklu in Antwerpen verscheen van de hand van Paul Adriaensen **"Iconografie van de honingbij in de Lage Landen"**. Bijenkunst en bijensymboliek in het straatbeeld.

Men kan zich afvragen "Wat heeft dat te maken met Gent?" Pas op, vergeet niet dat wij sinds eeuwen de grote specialisten zijn van "lekkerkoeke". En wat zit daar in? Precies, honing! (Of het zou er althans moeten inzitten).

Een hoofdstuk van het boek is gewijd aan "Imkerkids voor Gent". Daarin wordt de lezer attent gemaakt op verschillende afbeeldingen en voorwerpen i.v.m. de bijenwereld die zich bevinden in het straatbeeld en in toegankelijke gebouwen, en dat zijn er veel meer dan men zou vermoeden.

Het boek telt 215 bladzijden en heeft een formaat van 16,5 x 24 cm. Rijkelijk geïllustreerd. Prijs: 950 fr. Moest men het niet vinden in de boekhandel, dan kan men nog altijd contact nemen met de Uitgever Maklu - Somersstraat 13-15 te 2018 Antwerpen (Tel. 03/231.29.00).

"Waar is de Tijd?" - N° 15 - 1350 jaar Gentenaars en hun nijverheid.

Tekst - voor de handliggend - van René De Herdt.

Van lakennijverheid (wevers en volders) naar de linnenindustrie, de schippers, pijnders en al wat daar verband mee houdt, neringen, bakkers, vleeshouwers, brouwers, molens, katoenindustrie, vlas, gas en elektriciteit, tuinbouw, sociale ontwikkeligen. Aan de hand van (benevens de tekst) meer dan 50 interessante foto's.

"Waar is de Tijd?" - N° 16 - 1350 jaar Gentenaars en hun geloof. Tekst van Paul Trio.

Abdijen, heiligen, bedevaarten, processies, godsdiensttroebelen, Oostakker-Lourdes, volksdevotie, begijnhoven, kerkelijke gebruiken. Meer dan 50 foto's. Wij zitten nu al aan p. 394.

Pro memorie: 160 fr. in de boek- en dagbladhandel.

In het Jaarboek van de "Oost-Oudburg" 1998 verscheen van de hand van Frederik Vanderstraeten een vrij uitgebreid en goed gedocumenteerd artikel over "**Mathias Zens: een neogotische beeldhouwer en sociaal bewogen persoonlijkheid**".

Lezenswaard en rijkelijk geïllustreerd.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Van de heer **J. Paul Fransen s.j.** van de Sint-Barbaracommuniteit komt de volgende vraag: "Ik had gaarne via uw geëerd blad vernomen of de zogenaamde Ketelvaart een kanaal is dat door de monniken van de St-Pietersabdij gegraven werd, als scheiding van hun grondgebied met dat van Gent ofwel een oude - nu rechtgetrokken - arm is van de Schelde. Het is mij inderdaad dikwijls opgevallen dat ook oude kaarten steeds spreken over de Scaldis, de Schelde. Zoals dat waarschijnlijk ook gebeurd is met de Schelde-arm langs de Muinkkaai, nl. dat die arm van de Schelde rechtgetrokken werd, kan dit ook met de Ketelvaart zijn gebeurd.

Kan iemand mij daarover meer inlichtingen geven?"

Vraag van Mevrouw **Marie-Jeanne De Smet**:

"Jaren terug heb ik een vriend van mijn ouders op onze familiefeestjes een parodie horen zingen op het Napolitaanse "Sante Lucia".

De eerste en ongeveer de laatste strofe ken ik nog, maar de tussenliggende strofe of strofen ben ik vergeten. Kan een lezer of lezeres soms helpen?

Ziehier wat ik mij herinner:

1. Je fis connoissansi
d'une Espagnola
une belle fâami
Mee en grosse poitrina
Elle était si salia
Mee nen êwen parasoli
handschoenen mee goatsia
Mijn bella Lucia!

Laatste strofe:

La nuit aurori
Men vond ze in de Citadella
Zuu zat of cent mille hōmie

Mee nen êwen hiera
---?---? Politsia
Nam ze mee noar 't Rolleki
Mijn bella Lucia! (bis)

De heer **Eddie Van Haverbeke** (Oostende) vraagt:

Voor een studie over de Brugse Poortwijk tijdens het interbellum ontving ik graag enkele inlichtingen over de vlasspinnerij Tollenaere (voordien Fievé-Tollenaere) aan de Drongensteenweg 43 te Gent. In het zelfde verband zoek ik het adres van de dochters van de laatste eigenaar, ir. Albert Tollenaere gehuwd met Magdalena De Rudder, het betreft hier Claire Tollenaere en Ghislaine Tollenaere.

Een heel ander soort bedrijf, waar ik inlichtingen over zoek, is de Confiserie Luxe van de familie Van de Putte, die gelegen was aan de Rooigemlaan.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **Jacques Lavrillé** stuurt ons enkele bloemetjes, hij schrijft immers dat hij hoopt nog lang te mogen genieten van de boeiende artikels in "Ghendtsche Tydinghen". Hij maakt van de gelegenheid gebruik om iedereen daarvoor te bedanken en te feliciteren met de interessante inhoud van het steeds op tijd geleverd tijdschrift.

Wat interessant kan zijn voor onze lezers is het feit dat de heer Lavrillé zijn hobby, namelijk het inbinden van boeken, na zijn in-pensioenstelling uitgebouwd heeft tot een bijberoep. Hij stuurde ons een imposante kleurenfoto van de 27 ingeboden jaargangen van Gh. T. Spijtig genoeg zou ze door een reproductie minder goed tot haar recht komen.

Geïnteresseerden kunnen altijd in het Documentatiecentrum de verschillende mogelijke uitvoeringen bekijken en eventueel contact nemen met de heer Lavrillé op het adres: Blekerijstraat 9. Leden van onze Kring genieten een voorkeursbehandeling.

De heer **J. Paul Fransen s.j.** wenst het artikel over de St-Paulusparochie eventjes aan te vullen. Sinds 1924 in de Clementinalaan en sinds 1925 in de Parklaan gewoond te hebben, ken ik die parochie zeer goed. Zo heb ik de houten kerk recht tegenover de Van Monckhovenstraat goed gekend. Wat ik nu wou aanvullen is het volgende, slechts een aanvulling, niet een correctie: dat de nieuwe kerk gedeeltelijk gebouwd werd op een deel van de tuin van de "Da-

mes van het Christelijk onderwijs" zal wel juist zijn, maar wat ik nog zeer goed weet, aan de hoek waar de nieuwe kerk nu staat was er toen nog een vrij grote boerderij en die verdween toen volledig. Het is natuurlijk mogelijk dat die boerderij het eigendom was van de bovengenoemde zusters, maar ik vond het wel interessant dit mede te delen. Ik ging toen nog naar de school van de Broeders van Liefde in de Smidsstraat en ken dus die kant van Gent zeer goed.

De heer **Victor Antheunis** heeft tot zijn genoegen (en zijn verwondering) veel reacties ontvangen op zijn vraag over Piet Schepens.

Hij stuurde ons de hierbij gepubliceerde foto van het onderwijzend personeel van de stadsschool van de Lourdesstraat (nu St.-Bernadettestraat) in het schooljaar 1933-1934.

Staande van links naar rechts: Mr. Piet Schepens, Mw. De Smet, Mr. Nuytens, Mw. Tremerie, ???

Zittend van links naar rechts: Jw. De Smet (De Smedt?), Mw. Verkercke, Directeur Charles Dhondt, Mw. Comhaire, Jw. Van Wesemael.

HET CHARTREUZENKLOOSTER

Ons lid de heer **Marcel de Bleecker** bezorgde ons een handgeschreven nota van 4 pagina's schrijfboekformaat, opgesteld door een onbekende broeder (?) van de Orde van Sint-Jan de Deo op het Fratersplein. Wij publiceren deze tekst hier in extenso, maar verwittigen u dat hier en daar een paar korreltjes zout nuttig werk kunnen verrichten.

BEKNOPTE GESCHIEDENIS van het Chartreuzen klooster sedert den 8 januari 1456 tot heden; Opgedragen aen Vader Oversten (in de wereld Petrus Symoens.) den X febr. 1852

Dit klooster is gesticht op het Meerhem den 8 januari 1456 door de Broeders van de penitentie van Christus, anders genoemd Broeders van den Heyligen Joannes in de Wildernis, zy oeffenden den Derden regel van den Seraphiken, Franciscus en bezorgden de zieken en krankzinnigen in hun klooster. Het jaar 1304 bewoonden zy de Klopstege tusschen de Veldstraet en de Korte-Munte. Hunne kerk wierd opgebouwd en gewyd het jaar 1463. Sedert leeden deze Broeders veel en zy moesten gedoogen hunne schoone kerk te zien verbruikt worden door de Calvinisten die er aldaer hunne predikatiën indeeden. De Karthuizers van St-Bernardus welke buyten de brugsche poort, in het motje nu genoemd, te Royghem gekomen waren het jaer 1327 verloren hun klooster het jaer 1566 door den nyd der Calvinisten die het zelve verwoesten en afbraken, onder voorwentsel dat het te na bij de stadspoorten gelegen was.

Het jaer 1587 den 21 October verkregen de Karthuizers, door bevel van zyne Doorluchtige hoogweirdigheid den Aertsbisschop van Mechelen het klooster der broeders op 't meerhem en namen er het zelve jaer bezit van, op voorwaerde jaarlyks aen de gewezene broeders te betalen een pensioen om eerlyk te bestaen.

In 1783 door het plakkaert van Keyzer Joseph II, wierdt het klooster afgeschafft en de Karthuizers alom verstrooyd. In 1791 tot 1795 zyn zy wederomgekeerd. In 1795, jaer der fransche omwenteling wierd hun klooster vernietigd en hunne kerk en groot gebouw verbruikt tot een militairen hospitaal, na dien wierd het de vermaerde danszael van Gent.

In het begin van 1800 regte aldaer den yverigen en vernuften Gentenaar Lieven Bauwens de eerste katoenspinnery op.

Den 24 December 1814 wird dit klooster betrokken door Engelsche ambassadeurs: Lord Gambier, Cochbûrn Adam en sloten daer een vrede traktaet tusschen Groot-Brittaniën en Noord America. De vertegenwoordigers van Noord America bewoonden het hotel van den baron van Lovendegem N° 45 in de Veldstraet, zy waren Clay Bayart, Gallentin en Rushell.

Vervolgens dienden de Chartreuzen weder tot katoenfabriek onder de gebroeders Guilhemus en Joannes Bossaert. Eyndelyk naer al deze veranderingen ondergaen te hebben is het 3 february 1844 gekomen aen de broeders van den heyligen Joannes De Deo, die zich ten beste geven aen het lydend menschdom, om de zieken en krankzinnigen by te staen zoo wel binnen als buyten hun klooster.

Getrokken uyt de geschiedenis van Gent, uyt den historieschryver Sanderus en uyt de monumenten van Gent.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 3013.- BRACKE L. A. Casier d.t. Bekenlaan 20, 9030 Mariakerke
- 3014.- GISTELINCK A. Hubert Malfaitlaan 21, 9051 Sint-Denijs-Westrem
- 3015.- VAN DAMME A. Breebroekstraat 12, 9030 Mariakerke
- 3016.- MEYS M. Kruisenstraat 31, 9270 Kalken
- 3017.- HOOGHE M. Breendonkstraat 24, 9000 Gent
- 3018.- VANDENBERGE M. Diepestraat 95, 9520 Sint-Lievens-Houtem
- 3019.- Mw VERLEY L. Varinstraat 16, 9090 Melle
- 3020.- VAN DE VYVER W. Nederzwijnaarde 77, 9052 Zwijnaarde
- 3021.- PAUWELS J. Hoogstraat 100, 9000 Gent
- 3022.- DEBEUKELAERE W. Pluimstraat 13, 9000 Gent
- 3023.- GANSBEKE W. Rijsenbergstraat 4, 9000 Gent
- 3024.- VERPLANCKEN J. Meidoorndreef 36, 9050 Gentbrugge
- 3025.- Mw CERULUS-VAN GAEVER M. Naamsesteenweg 511, 3001 Heverlee
- 3026.- Mw DUBRULLE M. Patijntjestraat 123, 9000 Gent
- 3027.- Mw HAES D. Mimosastraat 174, 9000 Gent
- 3028.- BACKS J. Hugo Verriestlaan 54, 9840 De Pinte
- 3029.- CLAEYS T. Avenue de Montalembert 38, 1330 Rixensart
- 3030.- FREDERICQ S. Kouter 164, 9000 Gent

DIT BESTAAT NIET MEER

De kiosk op de Koornmarkt werd gebouwd in 1898. Tot de afbraak werd besloten in de gemeenteraadzitting van 14 juni 1926.